

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

24. september 2009*

I de forenede sager C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P og C-137/07 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statuten for Domstolen, iværksat henholdsvis den 1., 2., 5. og 6. marts 2007,

Erste Group Bank AG, tidligere Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG (sag C-125/07 P), Wien (Østrig), ved Rechtsanwalt F. Montag,

Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (sag C-133/07 P), Wien (Østrig), ved Rechtsanwälte S. Völcker og G. Terhorst,

Bank Austria Creditanstalt AG (sag C-135/07 P), Wien (Østrig), ved Rechtsanwälte C. Zschocke og J. Beninca,

Österreichische Volksbanken AG (sag C-137/07 P), Wien (Østrig), ved Rechtsanwälte A. Ablasser, R. Bierwagen og F. Neumayr,

appellanter,

* Processprog: tysk.

den anden part i appelsagen:

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved A. Bouquet og R. Sauer, som befuldmægtigede, bistået af avocat D. Waelbroeck og Rechtsanwältin U. Zinsmeister og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

generaladvokat: Y. Bot

justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,
sammensat af afdelingsformanden, C.W.A. Timmermans, og dommerne J.-C. Bonichot, P. Kūris (refererende dommer), L. Bay Larsen og C. Toader,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 13. marts 2008,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 26. marts 2009,

I - 8822

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved deres appelskrifter har Erste Group Bank AG, tidligere Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG (herefter »Erste«), Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (herefter »RZB«), Bank Austria Creditanstalt AG (herefter »BA-CA«) og Österreichische Volksbanken AG (herefter »ÖVAG«) nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans den 14. december 2006, Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mod Kommissionen (forenede sager T-259/02 — T-264/02 og T-271/02, Sml. II, s. 5169, herefter »den appellerede dom«), hvorved selskaberne ikke fik medhold i deres påstand om annullation af Kommissionens beslutning 2004/138/EF af 11. juni 2002 om en procedure efter EF-traktatens artikel 81 (sag COMP/36.571/D-1, Østrigske banker — »Lombard Club«) (EUT 2004 L 56, s. 1, herefter »den omtvistede beslutning«), og, subsidiært, om nedsættelse af de bøder, der er blevet pålagt hver enkelt af dem ved den omtvistede beslutnings artikel 3, og mere subsidiært, om annullation af Rettens dom og hjemvisning af sagen til Retten.

I — Retsforskrifter

A — Forordning nr. 17

- 2 Følgende er fastsat i artikel 11, stk. 5, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel [81] og [82] (EFT 1959-1962, s. 81):

»Såfremt en virksomhed eller sammenslutning af virksomheder inden udløbet af en af Kommissionen fastsat frist ikke eller ikke udtømmende meddeler de krævede oplysninger, fremsætter Kommissionen krav om oplysningerne i form af en beslutning. Denne skal angive, hvilke oplysninger der kræves, fastsætte en passende frist til deres

afgivelse og indeholde en henvisning til de i artikel 15, stk. 1, litra b), og artikel 16, stk. 1, litra c), fastsatte sanktioner såvel som til adgangen til at indbringe klage over beslutningen for Domstolen.«

3 Følgende er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17:

»2. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 regningsenheder, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt:

a) overtræder bestemmelserne i traktatens artikel [81], stk. 1, eller artikel [82], eller

b) handler i strid med et påbud meddelt i henhold til artikel 8, stk. 1.

Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.«

B — Retningslinjerne

- 4 Følgende er anført i præamblen til Kommissionens meddelelse om »Retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten« (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne«):

»Formålet med [...] principper[ne], der fastlægges i [...] retningslinjer[ne], er at sikre gennemsigtighed og objektivitet i forbindelse med Kommissionens beslutninger, både i forhold til virksomhederne og i forhold til Domstolen, og samtidig fastholde den skønsbeføjelse, som de pågældende retsfor skrifter giver Kommissionen til at fastsætte bøder på indtil 10% af virksomhedernes samlede omsætning. Denne beføjelse bør imidlertid udøves som led i en sammenhængende og ikke-diskriminerende politik, der er tilpasset de mål, der forfølges ved bekæmpelsen af overtrædelser af konkurrence-reglerne.

Den nye metode til beregning af en bødes størrelse vil fremover følge følgende model, der bygger på fastsættelsen af et grundbeløb, som kan forhøjes i tilfælde af skærpende omstændigheder og nedsættes i tilfælde af formildende omstændigheder.«

- 5 Det følger af punkt 1 i retningslinjerne, at grundbeløbet ved beregningen af bødens størrelse fastsættes på grundlag af de kriterier, der er anført i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, nemlig overtrædelsens grovhed og varighed. Det er i disse retningslinjer ligeledes fastsat, at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal tages hensyn til overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet samt — når den kan måles — det berørte markeds udstrækning.

C — Samarbejdsmeddelelsen

- 6 Kommissionen har i sin meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager, offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 18. juli 1996 (EFT C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen«), hvoraf et forslag, der havde overskriften Meddelelse fra Europa-Kommissionen om politikken for pålæggelse af bøder ved overtrædelser af konkurrencereglerne, var blevet offentliggjort den 19. december 1995 (EFT C 341, s. 13, herefter »forslag til samarbejdsmeddelelse«), fastsat betingelserne for, hvornår virksomheder, der samarbejder med Kommissionen i forbindelse med dennes undersøgelser af en kartelsag, kan fritages for bøder eller få nedsat størrelsen på den bøde, de ellers ville være blevet pålagt, således som det fremgår af denne meddelelses afsnit A, punkt 3.
- 7 Følgende er fastsat i samarbejdsmeddelelsens afsnit A, punkt 5:

»En virksomheds samarbejdsvillighed er blot ét af de elementer, som Kommissionen tager hensyn til ved fastsættelsen af [bøden].

[...]«

- 8 I denne meddelelses afsnit D, der vedrører væsentlig bødenedsættelse, er følgende fastsat:

»1. Hvis en virksomhed samarbejder, uden at alle betingelserne i afsnit B eller C er opfyldt, indrømmes den en nedsættelse på mellem 10% og 50% af den bøde, som den ville være blevet pålagt, hvis den ikke havde samarbejdet.

2. Dette kan navnlig være tilfældet, hvis:

— en virksomhed, inden udsendelsen af en klagepunktsmeddelelse, forsyner Kommissionen med oplysninger, dokumenter eller andet bevismateriale, som bidrager til at fastslå overtrædelsens eksistens

— en virksomhed, efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen, meddeler Kommissionen, at den ikke bestrider de faktiske omstændigheder, som Kommissionen bygger sine indvendinger på.«

9 I afsnit E, punkt 3, i denne meddelelse, der vedrører proceduren, bestemmes det bl.a.:

»Kommissionen er opmærksom på, at denne meddelelse skaber berettigede forventninger hos de virksomheder, der ønsker at underrette Kommissionen om eksistensen af et kartel.«

II — Tvistens baggrund og den omtvistede beslutning

¹⁰ I den appellerede dom har Retten foretaget følgende sammendrag af de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for søgsmålet for Retten:

»1. Ved [den omtvistede] beslutning [...] fastslog Kommissionen, at forskellige virksomheder havde deltaget i aftaler og samordnet praksis som omhandlet i artikel 81, stk. 1, EF.

2. Det drejede sig navnlig om følgende otte banker, som den [omtvistede] beslutning er rettet til:

— Erste [...]

— [RZB]

— [BA-CA]

— [...]

— [ÖVAG]

— [...]

3. Kommissionen foreholder hovedsageligt adressaterne for den [omtvistede] beslutning at have skabt, hvad Kommissionen betegner som »Lombardnetværket«, dvs. regelmæssige møder (rundbordssamtaler) afholdt af indholdsmæssigt vidtfavnende udvalg med tætte organisatoriske bånd (herefter »udvalgene«), inden for hvis rammer bankerne regelmæssigt samordnede deres praksis med hensyn til alle væsentlige konkurrenceparametre på markedet for bankprodukter og -tjenester i Østrig.

[...]

15. Efter i april 1997 at have fået kendskab til et dokument, som gav anledning til mistanke om aftaler eller samordnet praksis på det østrigske bankmarked i strid med artikel 81 EF, indledte Kommissionen den formelle undersøgelsesprocedure. Den 30. juni 1997 indgav det politiske parti Freiheitliche Partei Österreichs (herefter »FPÖ«) en klage i henhold til artikel 3 i [...] forordning nr. 17 [...] med hensyn til otte østrigske kreditinstitutter, der mistænktes for at have deltaget i konkurrencebegrænsende aftaler og/eller samordnet praksis.
16. Den 23. og 24. juni 1998 foretog Kommissionen uanmeldte kontrolundersøgelser hos flere banker, herunder størsteparten af den [omtvistede] beslutnings adressater. Den 21. september 1998 fremsatte Kommissionen begæring om oplysninger i henhold til artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 17 over for de fleste af de kreditinstitutter, der mistænktes for at have deltaget i aftalerne eller den samordnede praksis.

17. Umiddelbart efter modtagelsen af begæringerne om oplysninger tilbød de største berørte banker Kommissionen at »samarbejde« i forbindelse med undersøgelsen af sagen; bankerne ville »frivilligt« redegøre for de faktiske omstændigheder og give afkald på en høring (i stedet for at besvare begæringerne om oplysninger); til gengæld skulle Generaldirektoratet for Konkurrence annullere sin begæring om oplysninger og kun pålægge en »moderat« administrativ bøde. Kommissionen glædede sig ganske vist over, at bankerne var rede til at samarbejde, men afviste enhver aftale herom.

18. Alle adressater besvarede efterfølgende begæringerne om oplysninger. Nogle var i den forbindelse af den opfattelse, at de med hensyn til den overvejende del af de stillede spørgsmål ikke var forpligtet til at give oplysninger, og at de pågældende dokumenter og spørgsmål derfor blev fremlagt og besvaret på frivillig basis inden for rammerne af det nævnte samarbejde. Kommissionen afviste denne retsopfattelse.

19. Kort tid efter fremsendte de største berørte banker, heriblandt sagsøgerne [...], et dokument på 132 sider til Kommissionen med titlen »Fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder«, hvori de udførligt beskrev kartellets historiske baggrund samt kort sammenfattede og fremkom med deres vurdering af de enkelte udvalg, som det fremgik af de dokumenter, der var indsamlet, og af de dokumenter, der var krævet fremlagt. Samtidig fremlagde de 16 ringbind med dokumenter opdelt efter udvalg og med detaljerede indholdsfortegnelser. For at kunne vurdere den eventuelle merværdi af de dokumenter, der blev fremlagt sammen med den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder, anmodede Kommissionen bankerne om oplysninger om, hvorvidt Kommissionen endnu ikke havde fået kendskab til disse dokumenter — og i givet fald hvilke. Bankerne anså imidlertid ikke dette for hverken muligt eller nødvendigt.

20. Den 13. september 1999 fremsendte Kommissionen klagepunktsmeddelelsen af 11. september 1999 til otte banker [...]. Den 22. november 2000 fremsendte Kommissionen en supplerende klagepunktsmeddelelse til bankerne [...].

21. Den 11. juni 2002 vedtog Kommissionen den [omtvistede] beslutning.

[...]

22. I artikel 1 i den [omtvistede] beslutning anfører Kommissionen, at de otte banker, som denne beslutning er rettet til, har overtrådt artikel 81, stk. 1, EF ved at have deltaget i aftaler og samordnet praksis med hensyn til priser, gebyrer og andre konkurrenceparametre, som i perioden fra den 1. januar 1995 indtil den 24. juni 1998 havde til formål at begrænse konkurrencen på markedet for bankprodukter og banktjenester i Østrig.

[...]

24. I artikel 3 i den [omtvistede] beslutning pålægges dennes adressater følgende bøder:

— Erste: 37,69 mio. EUR

— RZB: 30,38 mio. EUR

— BA-CA: 30,38 mio. EUR

[...]

— ÖVAG: 7,59 mio. EUR

[...]

25. Ifølge den [omtvistede] beslutning har der tidligere i Østrig været en lang tradition for aftaler mellem banker, især om rentesatser og gebyrer, som indtil 1980'erne delvis var baseret på lovgivning, som imidlertid blev ophævet senest den 1. januar 1994, da Republikken Østrig tiltrådte Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS), og [lov om bankvæsen (Bankwesengesetz)] trådte i kraft.

26. Kreditinstitutterne fortsatte imidlertid inden for rammerne af det dannede netværk med at indgå aftaler, hovedsageligt om udlåns- og indlånsrenter.

27. Den [omtvistede] beslutning anfører i afsnit 5, at aftalerne var indholdsmæssigt vidtfavnende, i højeste grad institutionaliserede, indbyrdes snævert forbundne og dækkede hele det østrigske område. For hvert bankprodukt var der et særskilt udvalg, som de ansvarlige medarbejdere fra det andet og tredje ledelsesniveau deltog i. Denne indholdsmæssige adskillelse blev dog ikke overholdt strengt i praksis. Undertiden blev indholdsmæssigt relaterede spørgsmål, som berørte flere udvalg, behandlet i et og samme udvalg. De enkelte udvalg indgik i en organisatorisk helhed.

28. Hver måned, med undtagelse af feriemånedene august, mødtes ledende repræsentanter for de største østrigske banker som overordnet instans («Lombard Club»). Foruden klart konkurrenceneutrale emner af almen interesse behandlede de ændringer af rentesatser, reklameaktiviteter osv. Repræsentanter for den østrigske nationalbank [...] deltog i nogle af møderne.
29. Et niveau længere nede var de produktrelaterede specialistudvalg. De vigtigste var de såkaldte udlånsrenteudvalg og indlånsrenteudvalg. Som det fremgår af navnet, stod de for fastsættelsen af vilkårene (dvs. rentesatserne) og samordningen af udlåns- og indlånsrenterne, og afholdt møde hver for sig eller sammen. Navnlig mellem den overordnede «Lombard Club» og disse udvalg var der en omfattende informationsstrøm.
30. Mange forskellige regionale udvalg holdt regelmæssigt møde i alle østrigske delstater. I nogle delstater kopierede man endog den hierarkiske struktur med «Lombard»- og specialistudvalg.
31. I de landsdækkende udlåns- og/eller indlånsrenteudvalg mødtes bankrepræsentanterne fra Wien med deres regionale kolleger, hovedsageligt for at udbrede deres beslutninger til hele Østrig.
32. Endvidere var der separate særudvalg i forbindelse med engrosbankvirksomhed, detailbankvirksomhed i relation til »selvstændige erhvervsdrivende«, realkreditlån og byggelån (henholdsvis »Minilombard«, »storkundeudvalget«, »udvalget vedrørende selvstændige erhvervsdrivende«, »realkreditudvalget« og »byggelånsudvalget«).

33. Endelig fandt der regelmæssigt møder sted om konkurrencerelevante emner i en lang række andre udvalg: I forbindelse med »treasurerudvalget« (Treasurerrunde) drøftedes spørgsmål vedrørende forbundsfinansieringen samt rentesatser, i de forskellige udvalg vedrørende betalingstransaktioner (navnlig »betalingstransaktionsudvalget«, »udvalget vedrørende grænseoverskridende transaktioner« og »de østrigske kreditinstitutforeningers organisationskomité« — Organisationskomitee der österreichischen Kreditinstitutsverbände), bl.a. omkostninger og gebyrer i forbindelse med betalingstransaktioner, i »eksportfinansieringsudvalget« (Exportklub) vilkårene for eksportfinansiering, og i forbindelse med »værdipapirudvalget« (Bankenrunde Wertpapiere) minimumsomkostninger, gebyrer og rentesatser for disse produkter.
34. Blandt disse særudvalg har »controller-udvalget« (Controllerrunde), hvori repræsentanterne for de største østrigske bankers controlling-afdelinger deltog, en fremtrædende placering. Der blev i den forbindelse udarbejdet ensartede kalkulationsgrundlag og fælles forslag til forbedring af indtjeningen. Derved øgede bankerne indbyrdes gennemsigtigheden af deres omkostnings- og kalkulations-elementer.
35. Mellem alle disse udvalg, som navnlig tog sig af udlåns- og indlånsvilkår samt gebyrer, var der en regelmæssig informationsstrøm. Ofte blev drøftelser i det ene udvalg stillet i bero, indtil der var opnået enighed i et andet. Endelig betød »Lombard Clubs« overordnede stilling, at man i kontroversielle tilfælde afventede en principiel beslutning fra denne.
36. Med henblik på gennemførelse i hele Østrig af (eller med henblik på en samordning med) de aftaler, der var indgået på udvalgmøderne i Wien, var der også en regelmæssig informationsstrøm til udvalgene i delstaterne og fra disse til de centrale udvalg i Wien. Af og til sendte de regionale instanser repræsentanter til møderne i de landsdækkende udlåns- og/eller indlånsrenteudvalg.

37. Kommissionen konstaterer i den [omtvistede] beslutning, at i den af undersøgelsen omfattede periode (fra den 1.1.1994 indtil udgangen af juni 1998) fandt der alene i Wien, dvs. uden at medtage de mange regionale udvalgmøder, mindst 300 møder sted. [...]
38. Kommissionen understreger den særlige rolle, som de centrale institutter spillede med hensyn til koordinering og repræsentation af deres respektive bankgruppe inden for rammerne af »Lombard-netværket« — for Erstes vedkommende (tidligere GiroCredit) sparekassegruppen, for RZB's vedkommende land-andelsbankgruppen og for ÖVAG's vedkommende industri-andelsbankgruppen. Ifølge Kommissionen blev denne rolle umiddelbart udnyttet til at få »Lombard-netværket« til at fungere effektivt. På den ene side organiserede de centrale institutter den gensidige formidling af information mellem Wien og delstaterne inden for den enkelte bankgruppe, og på den anden side varetog de deres gruppers interesser over for de andre grupper i kartellet. Ifølge Kommissionen blev de centrale institutter af de øvrige karteldeltagere opfattet som repræsentanter for den enkelte gruppe. Aftalerne blev således ikke blot indgået mellem de enkelte institutter, men også mellem grupperne.«

III — Søgsmålene for Retten og den appellerede dom

- ¹¹ Ved stævninger indleveret til Rettens Justitskontor den 30. august og 2. september 2002 anlagde de otte virksomheder, der ved den omtvistede beslutning blev pålagt en sanktion, herunder de fire appellanter i denne appelsag, Erste, RZB, BA-CA og ÖVAG, søgsmål i henhold til artikel 230 EF med påstand om hel eller delvis annullation af denne beslutning og, subsidiært, annullation af de bøder, som de hver især var blevet pålagt, eller nedsættelse af disse bøder.
- ¹² Ved den appellerede dom frifandt Retten Kommissionen for bl.a. de af Erste, BA-CA og ÖVAG nedlagte påstande og tilpligtede disse tre appellanter at betale sagens omkostninger.

- 13 Retten frifandt endvidere Kommissionen for de af RZB nedlagte påstande og undlod at give Kommissionen medhold i et af den fremsat modkrav og tilpligtede RZB at bære sine egne omkostninger og betale 90% af Kommissionens omkostninger.

IV — Parternes påstande under appellen

- 14 Erste har nedlagt følgende påstande:

- Den appellerede dom ophæves, for så vidt som appellanten ikke herved har fået medhold i sin annullationspåstand.

- Den omtvistede beslutning annulleres for så vidt som der herved pålægges Erste en bøde.

- Subsidiært nedsættes størrelsen på den bøde, som er blevet pålagt appellanten ved den omtvistede beslutnings artikel 3.

- Mere subsidiært ophæves den appellerede dom, og sagen hjemvises til Retten.

- Kommissionen tilpligtes under alle omstændigheder at betale sagens omkostninger.

15 RZB har nedlagt følgende påstande:

- Den appellerede dom ophæves, for så vidt som appellanten ikke herved har fået medhold i sin annullationspåstand.

- Den anfægtede beslutnings artikel 3 annulleres, for så vidt som den vedrører RZB.

- Subsidiært nedsættes størrelsen på den bøde, som er blevet pålagt appellanten ved den omtvistede beslutnings artikel 3.

- Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

16 BA-CA har nedlagt følgende påstande:

- Den appellerede dom ophæves, for så vidt som appellanten ikke herved har fået medhold i sin annullationspåstand.

- Den omtvistede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører BA-CA.

- Subsidiært nedsættes størrelsen på den bøde, som er blevet pålagt appellanten ved den omtvistede beslutnings artikel 3.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

17 ÖVAG har nedlagt følgende påstande:

— Punkt 2 og 4 i domskonklusionen i den appellerede dom ophæves.

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører ÖVAG.

— Subsidiært nedsættes størrelsen på den bøde, som er blevet pålagt appellanten ved den omtvistede beslutnings artikel 3.

— Mere subsidiært hjemvises sagen til Retten.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, eller beslutning herom udsættes, såfremt sagen hjemvises til Retten.

18 Kommissionen har i hver enkelt af de foreliggende sager nedlagt følgende påstande:

— Appellanternes appeller forkastes.

- Appellanterne tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

V — Anbringenderne til støtte for ophævelse af den appellerede dom

¹⁹ Erste har gjort fire anbringender gældende:

- tilsidesættelse af retten til forsvar
- tilsidesættelse af artikel 81, stk. 1, EF, idet der ikke foreligger en mærkbar virkning på handelen mellem medlemsstaterne
- tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 som følge af, at Erste holdes ansvarlig for GiroCredits adfærd i perioden forud for erhvervelsen af sidstnævnte
- tilsidesættelse af nævnte artikel, sammenholdt med retningslinjerne for beregningen af bøder og fastsættelsen heraf.

20 RZB har gjort fire anbringender gældende:

- tilsidesættelse af artikel 81 EF, idet det ikke er godtgjort, at handelen mellem medlemsstaterne er påvirket

- tilsidesættelse af retningslinjerne, idet de berørte bankers møder er blevet kvalificeret som »meget alvorlige overtrædelser«

- tilsidesættelse af forordning nr. 17 og retningslinjerne, idet appellanten med urette er blevet holdt ansvarlig for markedsandelen for hele »Raiffeisen-sektoren«

- urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af appellants samarbejde med Kommissionen.

21 BA-CA har gjort tre anbringender gældende:

- Der er foretaget en urigtig konstatering i forbindelse med fastsættelsen af bødens størrelse, hvorefter udvalgene har haft økonomiske virkninger.

- Unladelser af at tage omstændigheder, der berettiger en nedsættelse af bøden inden for rammerne af fastsættelsen af grundbeløbet, i betragtning.

- Undladelse af at tage appellantens samarbejde i form af besvarelse af begæringer om oplysninger, fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder, frivillig fremsendelse af supplerende dokumenter og svaret på klagepunktsmeddelelsen i betragtning.

22 ÖVAG har gjort tre anbringender gældende:

- Det er med urette blevet konstateret, at handelen mellem medlemsstater er blevet hindret.
- Appellanten er med urette blevet tillagt den decentrale sektor som led i opdelingen i kategorier.
- Formildende omstændigheder er ikke blevet taget i betragtning.

VI — Om appellerne

23 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 25. oktober 2007, efter at have hørt parterne og generaladvokaten, er de fire sager blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og dommen i overensstemmelse med artikel 43 i Domstolens procesreglement.

24 Eftersom appellanternes anbringender i vidt omfang er indbyrdes lig hinanden, vil de blive behandlet samlet.

A — Om anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af artikel 81, stk. 1, EF

1. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelse af betingelsen om, at der skal foreligge påvirkning af handelen mellem medlemsstater

25 Erste, RZB og ÖVAG har alle tre gjort gældende, at dette anbringende i realiteten kan opdeles i tre led.

a) Om det første led vedrørende urigtig retsanvendelse angående bedømmelsen af et kartels egnethed til mærkbart at påvirke handelen mellem medlemsstater, når det dækker hele en medlemsstats område

i) Parternes argumenter

26 RZB og ÖVAG har gjort gældende, at Retten foretog urigtig retsanvendelse, idet den i den appellerede doms præmis 181 lagde til grund, at »der mindst findes en stærk formodning om, at en restriktiv konkurrencepraksis anvendt på hele en medlemsstats område kan bidrage til opdelingen af markederne og påvirke samhandelen inden for Fællesskabet«.

- 27 RZB har i den henseende for det første gjort gældende, at Retten foretog en forenklet fortolkning af betingelsen om påvirkning af handelen mellem medlemsstater, idet den lagde til grund, at Kommissionen ikke er forpligtet til at godtgøre, at der foreligger afskærmning til følge.
- 28 Retten har i den appellerede doms præmis 182-184 tilsidesat rækkevidden af Domstolens dom af 21. januar 1999, Bagnasco m.fl. (forenede sager C-215/96 og C-216/96, Sml. I, s. 135).
- 29 Det er for det andet RZB's opfattelse, at Retten har foretaget en utilstrækkelig fortolkning af Domstolens praksis, idet den har anført, at den faktiske omstændighed, at udvalgene dækker hele Republikken Østrigs område, i sig selv er tilstrækkelig til, at det kan konkluderes, at handelen mellem medlemsstater påvirkes.
- 30 Egnetheden til at påvirke handelen mellem medlemsstater forudsætter ud over »den områdemæssige dækning«, at der forekommer mindst en anden faktor, der i dette tilfælde udgøres af markedsafskærmning som følgevirkning.
- 31 RZB har endvidere fremhævet, at Retten i den appellerede doms præmis 181 har vendt bevisbyrden, således at denne hviler på virksomheden, selv om det påhviler Kommissionen at føre bevis for overtrædelsen af artikel 81, stk. 1, EF og for kartellets egnethed til at påvirke handelen mellem medlemsstater.
- 32 ÖVAG kritiserer ligeledes, at Retten har relativiseret rækkevidden af kriteriet vedrørende markedsafskærmning.

- 33 Selskabet har tilføjet, at Retten i den appellerede doms præmis 166 ikke har taget de særlige forhold vedrørende en efterfølgende bedømmelse af en overstået overtrædelse i betragtning. Den har således med urette afstået fra at undersøge aftalernes konkrete virkning på den mellemstatslige handel.
- 34 Endvidere har ÖVAG gjort gældende, at den af Retten fastsatte begrundelse er selvmodsigende og utilstrækkelig. Den finder således i den appellerede doms præmis 164, at den markedsafskærmende virkning ikke er et stærkt indicium, der gør det muligt at konkludere, at handelen mellem medlemsstater er blevet påvirket, selv om den i dommens præmis 181 tværtimod fastslår, at der er en tæt forbindelse mellem et kartels markedsafskærmende virkning og dets evne til at påvirke den grænseoverskridende handel.
- 35 Kommissionen har gjort gældende, at Retten ikke har foretaget urigtig retsanvendelse.

ii) Domstolens bemærkninger

- 36 Det bemærkes for det første, at Domstolen har fastslået, at en vedtagelse, aftale eller samordnet praksis kun kan påvirke handelen mellem medlemsstater, såfremt det på grundlag af en flerhed af objektive, retlige eller faktiske omstændigheder med tilstrækkelig sandsynlighed kan forudses, at den kan udøve en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på handelen mellem medlemsstater på en måde, der kan være til skade for virkeliggørelsen af målene for et mellemstatsligt enhedsmarked. Desuden må denne indflydelse ikke være ubetydelig (dom af 23.11.2006, sag C-238/05, Asnef-Equifax og Administración del Estado, Sml. I, s. 11125, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).
- 37 Således skyldes en påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater i almindelighed en kombination af flere faktorer, som hver for sig ikke nødvendigvis vil være afgørende. Med henblik på at fastlægge, hvorvidt et kartel mærkbart påvirker samhandelen mellem

medlemsstater, må det bedømmes i dets relevante økonomiske og retlige sammenhæng (dommen i sagen Asnef-Equifax og Administración del Estado, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

- 38 For det andet har Domstolen tidligere fastslået, at den omstændighed, at en aftale kun vedrører markedsføringen af varer i én medlemsstat, ikke er tilstrækkelig til at udelukke, at samhandelen mellem medlemsstater kan være påvirket. En aftale, som omfatter hele en medlemsstats område, styrker nemlig ifølge selve sin natur opdelingen i nationale markeder, hvorved den hæmmer den med EF-traktaten tilstræbte økonomiske sammenvoksning (dommen i sagen Asnef-Equifax og Administración del Estado, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).
- 39 Det følger heraf, at Retten i modsætning til, hvad appellanterne har gjort gældende, med rette i den appellerede doms præmis 181 som udgangspunkt for sin argumentation fastslog, at der forelå en stærk formodning for påvirkning af handelen mellem medlemsstater, idet den samtidig bemærkede, at »[d]enne [...] kun [kan] afkræftes, hvis undersøgelsen af aftalen og dens økonomiske sammenhæng viser det modsatte«.
- 40 Retten har foretaget denne gennemgang i den appellerede doms præmis 182-185. Den har særlig i nævnte doms præmis 183 konstateret, at »[s]amordningerne inden for »Lombard-netværket« indebar ikke kun så godt som alle kreditinstitutterne i Østrig, men også en meget lang række produkter og banktjenester, navnlig indlån og udlån, og dermed kunne de ændre konkurrencevilkårene i hele denne medlemsstat. I samme doms præmis 185 gennemgik den muligheden for en markedsafskærmende virkning, idet den lagde til grund, at »Lombard-netværket« [...] reelt [kan] have bidraget til opretholdelse af de af sagsøgerne beskrevne barrierer for markedsadgangen [...], for så vidt som det har kunnet give mulighed for bevarelse af det østrigske bankmarkeds strukturer [...]«.
- 41 Efter i den appellerede doms præmis 111-121 at have foretaget en detaljeret angivelse af det med hver enkelt udvalg forfulgte formål, har Retten således uden at foretage urigtig retsanvendelse i denne doms præmis 185 kunnet konstatere, at forekomsten af

»Lombard-netværket« i sig selv udgjorde en hindring for den frie adgang til det østrigske marked, således at kartellet kunne have en grænseoverskridende virkning.

42 Retten har således med rette i den appellerede doms præmis 186 konkluderet, at den omtvistede aftale kunne have markedsafskærmende virkninger og påvirke handelen mellem medlemsstater.

43 For det andet har Retten i modsætning til, hvad RZB har gjort gældende, ikke vendt bevisbyrden, men har i forbindelse med udøvelsen af sin prøvelsesret vedrørende de faktiske omstændigheder efter en gennemgang konstateret, at appellanterne ikke har afkræftet formodningen, hvorefter kartellet efter en samlet vurdering, og eftersom det det dækker hele det østrigske område, kunne påvirke den mellemstatslige handel.

44 Det skal for det tredje konstateres, at Rettens argumentation i den appellerede doms præmis 181 ikke er i modstrid med, hvad den har anført i samme doms præmis 164.

45 I nævnte præmis 164 har Retten begrænset sig til at forkaste appellanternes argumentation, hvorefter udelukkende godtgørelse af et kartels afskærmende virkning ville kunne godtgøre, at dette kartel kunne påvirke handelen mellem medlemsstater.

46 Det bemærkes for det fjerde, at det fremgår af fast retspraksis, at selv om artikel 81, stk. 1, EF ikke kræver, at de i bestemmelsen omhandlede karteller mærkbart har påvirket samhandelen inden for Fællesskabet, kræver den bevis for, at kartellerne kan have en sådan virkning (dommen i sagen Asnef-Equifax og Administración del Estado, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).

47 Følgelig kan ÖVAG ikke med rette gøre gældende, at Retten burde have undersøgt nævnte kartels faktiske indvirkning på handelen mellem medlemsstater.

48 På den baggrund bør det undersøgte anbringendes første led forkastes.

b) Om det andet led, hvorefter Retten foretog urigtig retsanvendelse, idet den fastslog, at Kommissionen kunne foretage en samlet gennemgang af udvalgenes grænseoverskridende virkninger, og idet den foretog en urigtig, utilstrækkelig og selvmodsigende gennemgang af definitionen på det relevante marked.

i) Parternes argumenter

49 ÖVAG har med et første anbringende gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig retsanvendelse, idet den i den appellerede doms præmis 168 ff. har fastslået, at Kommissionen kunne foretage en samlet gennemgang af udvalgenes grænseoverskridende virkninger i stedet for at foretage en separat undersøgelse af hver enkelt udvalgs egnethed til at påvirke handelen mellem medlemsstater.

50 Appellanten har i den henseende for det første gjort gældende, at Retten foretog urigtig retsanvendelse, idet den ikke foretog en isoleret gennemgang af virkningen på samhandelen mellem medlemsstater forårsaget af de udvalg, der omfattede særlige aktiviteter, og at den endvidere ikke har foretaget en særskilt bedømmelse af Domstolens praksis i henhold til dommen i sagen Bagnasco m.fl.

51 Med et andet anbringende har ÖVAG kritiseret det af Retten i den appellerede doms præmis 172 anførte ræsonnement, hvorefter »afgrænsningen af det relevante marked ikke har samme betydning ved anvendelsen af artikel 81 EF og artikel 82 EF«. Selskabet

gør gældende, at Retten burde have bedømt de i forbindelse med de forskellige udvalg indgåede aftalers virkning på handelen på grundlag af en mere snæver afgrænsning af de berørte markeder.

52 ÖVAG har endvidere bemærket, at der foreligger en modsigelse mellem den appellerede doms præmis 174, hvori Retten har anerkendt, at »de banktjenester, der er omfattet af aftalerne, ikke [kan] træde i stedet for hinanden«, og nævnte doms præmis 175, hvori den har anført, at »Kommissionen [ikke] var [...] forpligtet til særskilt at undersøge de forskellige bankproduktmarkeder, der var omfattet af udvalgene«.

53 Kommissionen har gjort gældende, at Retten ikke har foretaget urigtig retsanvendelse.

ii) Domstolens bemærkninger

— Om anbringendet, hvorefter Retten har foretaget en urigtig fortolkning af retspraksis

54 Bedømmelsen af virkningerne af aftaler i forhold til artikel 81 EF indebærer, at det er nødvendigt at tage de konkrete rammer, hvori de indgår, i betragtning, bl.a. den økonomiske og retlige sammenhæng, de pågældende virksomheder indgår i, de produkter eller tjenesteydelser, der er tale om, samt hvorledes det pågældende marked er opbygget og reelt fungerer (dommen i sagen Asnef-Equifax og Administración del Estado, præmis 49 og den deri nævnte retspraksis).

55 Retten har i den appellerede doms præmis 111-126 tiltrådt Kommissionens konklusion, hvorefter der mellem alle de i kartellet deltagende banker forelå en principaftale om at udelukke priskonkurrencen vedrørende et bredt sortiment af

banktjenesteydelser rettet mod både private og virksomheder, herunder »storkunder«. Retten har ligeledes tiltrådt kvalificeringen af udvalgene som et enkelt samlet kartel.

- 56 For så vidt som der foreligger et samlet kartel, der vedrører de væsentlige aktører i en medlemsstats finanssektor og en bred vifte af finansielle produkter og tjenester, således som Retten har konstateret, er det med rette, at Retten har vurderet, at de omhandlede aftaler, der har støtte i en samlet plan og er gennemført inden for rammerne af særskilte udvalg, udgjorde en enkelt overtrædelse, der berettigede og nødvendiggjorde en samlet gennemgang af dette almindelige kartels egnethed til at påvirke handelen mellem medlemsstater.
- 57 For så vidt angår dommen i sagen Bagnasco m.fl., som appellanten har påberåbt sig, skal det i lighed med, hvad Retten har anført i den appellerede doms præmis 171, bemærkes, at Domstolen i nævnte sag ikke foretog en samlet undersøgelse af de i hovedsagen omhandlede to aftalebestemmelers indvirkning på handelen mellem medlemsstater, for så vidt som aftalen for det første ikke havde konkurrencebegrænsning til formål eller følge og for det andet ikke kunne påvirke handelen mellem medlemsstater.
- 58 I modsætning til hvad angår de i de foreliggende sager omhandlede karteller, opstod spørgsmålet om en samlet gennemgang af aftalerne vedrørende betingelsen om påvirkning af handelen mellem medlemsstater således ikke i den nævnte dom. Det følger heraf, at appellanterne ikke med føje kan påberåbe sig denne dom med henblik på at anfægte det, der er blevet konstateret i denne doms præmis 56.
- 59 Derfor bør ÖVAG's anbringende, hvorefter Retten var forpligtet til at foretage en særskilt gennemgang af de omhandlede aftaler i forbindelse med bedømmelsen af betingelsen om påvirkning af handelen mellem medlemsstater, forkastes.

— Om anbringendet vedrørende en urigtig, utilstrækkelig og selvmodsigende gennemgang af afgrænsningen af det relevante marked

- 60 Hvad for det første angår den appellerede doms præmis 172 har Retten efter at have bemærket, at afgrænsningen af det relevante marked ikke har samme betydning ved anvendelsen af artikel 81 EF og artikel 82 EF, fastslået, at afgrænsningen af det relevante marked var uden betydning, eftersom Kommissionen havde konkluderet, at den omhandlede aftale fordrejede konkurrencen og kunne medføre en mærkbar påvirkning af handelen mellem medlemsstater.
- 61 Det anbringende, som ÖVAG har gjort gældende over for denne gennemgang, er uden betydning, for så vidt som Retten i den appellerede doms præmis 172-174 har foretaget en gennemgang af det anbringende, som selskabet havde gjort gældende, hvorved den af Kommissionen anvendte metode til at bedømme virkningen på samhandelen mellem medlemsstater blev bestridt, uden at drage nogen konsekvenser af denne gennemgang.
- 62 Hvad for det andet angår den begrundelse, som Retten har lagt til grund i den appellerede doms præmis 174, hvorved den har antaget, at de forskellige banktjenester, der er omfattet af aftalerne, ikke kan træde i stedet for hinanden, og i præmis 175, hvori den har forklaret, at Kommissionen ikke var forpligtet til særskilt at undersøge de forskellige bankproduktmarkeder, bør det anbringende, som ÖVAG har gjort gældende, forkastes, for så vidt som Retten har foretaget en korrekt angivelse af grundene til, at en snæver markedsafgrænsning ville være kunstig, idet den lagde til grund, at størstedelen af alle bankkunder efterspørger en helhed af banktjenester, og at påvirkningen af handelen i øvrigt kan være indirekte og det berørte marked forskelligt fra det marked for produkter og tjenester, der er omfattet af kartellet.
- 63 Det følger heraf, at ÖVAG's anbringende vedrørende en urigtig, utilstrækkelig og selvmodsigende gennemgang af definitionen på det relevante marked bør forkastes, og at det undersøgte anbringendes andet led dermed bør forkastes.

c) Om det tredje led vedrørende manglende godtgørelse af, at kartellet har medført en mærkbar påvirkning af handelen mellem medlemsstater

i) Parternes argumenter

⁶⁴ Erste har gjort gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 153-187 burde have konstateret, at artikel 81 EF ikke fandt anvendelse, eftersom Kommissionen ikke havde godtgjort, at det omhandlede kartels påvirkning af samhandelen var mærkbar. Hvis de mellem bankerne indgåede aftaler har haft grænseoverskridende virkninger, har disse ifølge denne appellant været begrænsede.

⁶⁵ Kommissionen har gjort gældende, at de af Erste fremførte antagelser er urigtige.

ii) Domstolens bemærkninger

⁶⁶ Det følger af fast retspraksis, at selv om artikel 81, stk. 1, EF ikke kræver, at de i bestemmelsen omhandlede karteller mærkbart har påvirket samhandelen, kræver den bevis for, at kartellerne kunne have en sådan virkning (jf. dommen i sagen Asnef-Equifax og Administración del Estado, præmis 43).

⁶⁷ Retten har i den henseende i den appellerede doms præmis 111-121, 179 og 183-185 bemærket, at aftalen omfattede nærmest alle østrigske kreditinstitutter, at den dækkede et meget bredt sortiment af bankprodukter og –tjenester, og at den omfattede hele det østrigske område, hvilket medførte risiko for ændring af forretningsbetingelserne i hele denne medlemsstat.

68 Selv om det ikke udtrykkeligt fremgår, at der har været tale om en mærkbar påvirkning af handelen mellem medlemsstater, har Retten således angivet de forhold, der, uden at være i strid med den i præmis 36 ovenfor anførte gennemgang, gør det muligt at konkludere, at kartellet må antages at have haft en indvirkning på samhandelen mellem medlemsstater.

69 Heraf følger, at anbringendets tredje led bør forkastes.

70 Det følger af det ovenstående, at anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af betingelsen om, at der skal foreligge påvirkning af handelen mellem medlemsstater, bør forkastes i sin helhed.

2. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse angående tilregnelser af ansvar for overtrædelser

a) Parternes argumenter

71 Erste har gjort gældende, at det var med urette, da Retten i den appellerede doms præmis 323 ff. fastslog, at selskabet burde svare for den af GiroCredit begåede overtrædelse, der lå forud for Erstes (Die Erste Österreichische Spar-Casse-Bank AG, herefter »EÖ«) erhvervelse af sidstnævnte, og at Kommissionen ikke har foretaget sig noget uretmæssigt ved at pålægge Erste ansvaret for denne adfærd i selskabets egenskab af GiroCredits retssuccessor.

72 Med et første anbringende har Erste indledningsvis gjort gældende, at Retten ikke har vurderet de økonomiske og juridiske bånd mellem GiroCredit og BA-koncernen korrekt. Erste har hvad dette angår peget på, at BA-koncernen, der selv deltog i

»Lombard Club«, indtil Erstes overtagelse af aktiemajoriteten i GiroCredit den 20. maj 1997, ejede aktiemajoriteten i virksomheden. Koncernen kontrollerede ikke alene GiroCredit ved at være majoritetsaktionær, men også ved at udnævne medlemmer af tilsynsrådet og direktionen og besætte de højeste direktionsstillinger i GiroCredit med ansatte fra BA-koncernen. For denne periodes vedkommende burde ansvaret for GiroCredits adfærd derfor være blevet pålagt BA-CA.

73 Endvidere var Rettens konstatering, hvorefter den juridiske person, der var ansvarlig for driften af GiroCredits bankvirksomhed forud for overførslen af dette selskab, var »GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG«, retsstridig, eftersom sidstnævnte selskab også var kontrolleret og under ledelse af BA-koncernen.

74 Ved et andet anbringende har Erste gjort gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 328-336 ligeledes foretog urigtig retsanvendelse, idet den lagde til grund, at Kommissionen havde mulighed for at vælge at pålægge enten det datterselskab, der havde deltaget i overtrædelserne, eller det moderselskab, der i denne periode havde kontrolleret datterselskabet, en sanktion, selv i tilfælde af succession og dermed tillægge Erste ansvaret for GiroCredits adfærd i stedet for at tillægge dette selskabs tidligere moderselskab.

75 Kommissionen mener, at der skal drages en klar skillelinje mellem fastslåelsen af, hvilken juridisk person der er ansvarlig for den virksomhed, som har deltaget i overtrædelserne, og betingelserne for, at den adfærd, som er blevet udvist af et datterselskab, der har status som selvstændig juridisk person, kan tilregnes moderselskabet. Ifølge Kommissionen er dens opfattelse ikke urimelig, idet Erste selv deltog i kartellet.

b) Domstolens bemærkninger

- 76 Med disse to anbringender, der behandles samlet, anfægter Erste, at selskabet ved den omtvistede beslutning tilskrives ansvaret for GiroCredits adfærd forud for den 1. oktober 1997, der er datoen for førstnævntes fusion med GiroCredit.
- 77 Når en virksomhed overtræder konkurrencereglerne, påhviler det den ifølge princippet om personligt ansvar at stå til regnskab for overtrædelsen (jf. i denne retning dom af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, Sml. I, s. 4125, præmis 145, og af 16.11.2000, sag C-279/98 P, Cascades mod Kommissionen, Sml. I, s. 9693, præmis 78).
- 78 For så vidt angår spørgsmålet om, under hvilke betingelser en enhed, som ikke er ophavsmand til overtrædelsen, alligevel kan pålægges sanktioner for denne, må det for det første fastslås, at dette tilfælde omfatter den situation, hvor den enhed, som har begået overtrædelsen, retligt — eller økonomisk — er ophørt med at eksistere (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, præmis 145).
- 79 Som Domstolen allerede har fastslået, har den omstændighed, at en enhed, der har begået en overtrædelse af konkurrencereglerne, er genstand for en retlig eller organisatorisk ændring, ikke nødvendigvis den virkning, at der opstår en ny virksomhed, der er fritaget for ansvar for den tidligere virksomheds konkurrencestridige adfærd, såfremt de to virksomheder er identiske i økonomisk henseende (jf. i denne retning dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, Compagnie royale asturienne des mines og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. s. 1679, præmis 9, og af 7.1.2004, forenede sager C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 123, præmis 59).
- 80 Endvidere kan ansvaret for en virksomheds konkurrencebegrænsende adfærd pålægges en anden virksomhed, hvis den første virksomhed ikke frit har bestemt sin adfærd på markedet, men i det væsentlige har fulgt instrukser fra den anden virksomhed, navnlig

under hensyn til de økonomiske og juridiske forbindelser mellem virksomhederne (dom af 16.11.2000, sag C-294/98 P, Metsä-Serla m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 10065, præmis 27, og af 2.10.2003, sag C-196/99 P, Aristrain mod Kommissionen, Sml. I, s. 11005, præmis 96). Den omstændighed, at et datterselskab udgør en selvstændig juridisk person, er således ikke tilstrækkelig til at udelukke muligheden for, at dets adfærd tilskrives moderselskabet.

81 Med den fremførte argumentation har Erste gjort gældende, at GiroCredits adfærd på tidspunktet for den af den omtvistede beslutning omhandlede overtrædelse blev bestemt af moderselskabet, dvs. BA-koncernen, og at det følgelig er sidstnævnte selskab, der burde holdes ansvarligt for de af GiroCredit begåede overtrædelser. Erste anfægter således det, som Retten har fastslået i den appellerede doms præmis 331, dvs. at Kommissionen havde mulighed for at vælge at pålægge enten det datterselskab, der havde deltaget i overtrædelsen, eller det moderselskab, der i denne periode havde kontrolleret datterselskabet, en sanktion.

82 Det er i denne henseende med rette, at Retten har fastslået, at Kommissionen ikke var forpligtet til først at kontrollere, om betingelserne for at holde moderselskabet til den virksomhed, der har begået den omhandlede overtrædelse, ansvarligt, var opfyldt. Kommissionen er i princippet ikke forpligtet til først at foretage en sådan kontrol, før den kan vende sig mod den virksomhed, der har begået overtrædelsen, selv når der er indtrådt ændringer vedrørende sidstnævntes retlige form. Princippet om personligt ansvar, hvortil der er henvist i denne doms præmis 77, udgør ikke en hindring for, at Kommissionen først overvejer at pålægge sidstnævnte en sanktion, inden den overvejer, hvorvidt overtrædelsen eventuelt kan tilskrives moderselskabet. Hvis det forholdt sig anderledes, ville Kommissionens undersøgelser, således som Retten har bemærket i den appellerede doms præmis 335, endvidere blive væsentlig mere byrdefulde som følge af nødvendigheden af i hvert enkelt tilfælde af overdragelse af kontrollen med en virksomhed at kontrollere, i hvilket omfang dennes handlinger kan tilskrives det tidligere moderselskab.

83 Det skal indledningsvis fremhæves, at Erste, der selv var deltager i det kartel, der var genstand for den omtvistede beslutning, på tidspunktet for overtagelsen af GiroCredits aktiviteter var bekendt med, at sidstnævnte kunne blive genstand for en procedure om

overtrædelse af artikel 81 EF, og at førstnævnte i sin egenskab af sidstnævntes successor således udsatte sig for følgerne af en sådan procedure for så vidt angår bødepålæg.

84 Følgelig bør det andet klagepunkt, som Erste har gjort gældende til støtte for dette anbringende, forkastes.

85 Hvad angår det første klagepunkt vedrørende Rettens gennemgang af de økonomiske og retlige forbindelser mellem GiroCredit og BA-koncernen er det tilstrækkeligt at konstatere, at eftersom Kommissionen med rette kunne pålægge datterselskabet GiroCredit en sanktion for overtrædelse af artikel 81 EF og følgelig kunne tilskrive Erste ansvaret for dette selskab i dets egenskab af overtagende selskab, var det med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 336 fastslog, at det var uforholdsmæssigt at kontrollere, hvorvidt GiroCredits adfærd ville kunne tilskrives BA-koncernen. Følgelig er Erstes argumentation vedrørende BA-koncernens faktiske kontrol med GiroCredit uden betydning.

86 Henset til det ovenstående bør anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse angående tillæggelse af ansvaret for overtrædelsen forkastes i sin helhed.

B — Om anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17

1. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed

87 BA-CA, Erste og RZB har anfægtet grundlaget for Rettens vurderinger vedrørende overtrædelsens grovhed. Dette anbringende falder i det væsentlige i syv led.

a) Om det første led, hvorefter bedømmelsen ikke var i overensstemmelse med retningslinjerne

i) Parternes argumenter

88 RZB har gjort gældende, at Retten har gjort sig skyldig i en selvmodsigelse, idet den ikke bl.a. i den appellerede doms præmis 237 og 254 undersøgte spørgsmålet, om overtrædelsen burde betragtes som »meget alvorlig« i henhold til de i nævnte doms præmis 226 angivne bestemmelser.

89 Kommissionen har gjort gældende, at den ganske rigtigt er undergivet de begrænsninger, der følger af retningslinjerne, men at det forholder sig anderledes med hensyn til Retten, når den udøver sin fulde prøvelsesret. Desuden fremgår det klart af retspraksis, at der i retningslinjerne kun fastsættes en »minimumsliste«, som ikke udgør en udtømmende opregning af elementer, der skal tages i betragtning. Listen kan endog fraviges, hvis omstændigheder berettiger dertil.

ii) Domstolens bemærkninger

90 Der skal indledningsvis mindes om, for det første, at der ifølge Domstolens praksis ved fastsættelsen af bødernes størrelse skal tages hensyn til overtrædelsernes varighed og til alle de elementer, der kan indgå i vurderingen af deres grovhed (dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P — C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 240).

91 Overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende

virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 241).

92 Det tilkommer således Retten at kontrollere det af Kommissionen vedrørende disse elementer foretagne skøn.

93 Retten har følgelig ikke gjort sig skyldig i en selvmodsigelse ved i den appellerede doms præmis 237 at have fastslået, at Kommissionen kunne foretage en samlet bedømmelse af overtrædelsens grovhed på grundlag af alle de relevante omstændigheder, herunder forhold, som ikke er udtrykkeligt nævnt i retningslinjerne, og i den appellerede doms præmis 254, at et horisontalt priskartel vedrørende en så betydelig økonomisk sektor ikke kan undgå at blive klassificeret som en »meget alvorlig« overtrædelse.

94 Anbringendets første led skal derfor forkastes.

b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse angående overtrædelsens »art«

95 Dette andet led kan i det væsentlige opdeles i fire klagepunkter.

i) Parternes argumenter

- 96 RZB har for det første gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig retsændelse, idet den i den appellerede doms præmis 240 har fastslået, at overtrædelsens art er af afgørende betydning for at betegne overtrædelserne som »meget alvorlige«, mens de øvrige kriterier, dvs. overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet og det berørte markeds geografiske udstrækning, er mindre tungtvejende.
- 97 For det andet har appellanten gjort gældende, at Retten ligeledes har foretaget urigtig retsændelse ved i den appellerede doms præmis 249-264 at lægge elementer til grund for sin vurdering, der ikke findes i retningslinjerne, nærmere bestemt banksektorens betydning for økonomien, den lange række produkter, der var berørt af kartellet, og den omstændighed, at langt størstedelen af de østrigske banker deltog i møderne.
- 98 For det tredje har RZB kritiseret Retten for ikke at have taget hensyn til regeringens standpunkt med hensyn til at beskytte banksektoren mod de frie markeds kræfter. Endvidere er det med urette, at Retten har fundet, at det i relation til beregningen af bøden udgør en skærpende omstændighed, at statslige myndigheder medvirkede til den af artikel 81 EF omfattede adfærd.
- 99 Endelig har RZB for det fjerde gjort gældende, at det var med urette, at Retten i den appellerede doms præmis 256 har fastslået, at bødernes afskrækkende virkning ikke blev taget i betragtning ved undersøgelsen af overtrædelsens grovhed.
- 100 Kommissionen har gjort gældende, at RZB's antagelser enten bør afvises eller forkastes.

ii) Domstolens bemærkninger

- 101 Hvad angår det første klagepunkt har Retten, idet den i den appellerede doms præmis 240 har lagt til grund, at de tre aspekter af vurderingen af overtrædelsens grovhed således ikke har samme vægt i forbindelse med den samlede undersøgelse, og at overtrædelsens art er af afgørende betydning, ikke foretaget urigtig retsanvendelse ved at støtte sig på retningslinjerne, hvori det er fastsat, at »meget alvorlige overtrædelser« udgøres af horisontale begrænsninger, såsom »priskarteller« og markedsopdelende karteller samt andre former for praksis, der er til skade for det indre marked.
- 102 I den forbindelse har den i den appellerede doms præmis 121 bl.a. konstateret, at der forelå en principaftale mellem alle de banker, der deltog i kartellet, om at udelukke priskonkurrencen på et bredt sortiment af bankydelser for både enkeltpersoner og virksomheder, herunder »store konti«, hvilket er karakteristisk for en begrænsning som den, der er omfattet af retningslinjerne.
- 103 Det fremgår endvidere af retningslinjerne, at overtrædelsens art kan udgøre et tilstrækkeligt grundlag for at kvalificere den som »meget alvorlig« selv uanset dens konkrete indvirkning på markedet og dens geografiske udstrækning.
- 104 Endelig har Retten i den appellerede doms præmis 241 med rette lagt til grund, at disse tre kriterier er indbyrdes afhængige.
- 105 Følgelig bør det andet leds første klagepunkt forkastes som ugrundet.
- 106 Af de samme grunde som dem, der er anført i denne doms præmis 93, bør det andet leds andet klagepunkt forkastes.

- 107 For så vidt angår det tredje klagepunkt skal det konstateres, at Retten i den appellerede doms præmis 260 ikke har anført, at indgreb fra statslige myndigheder havde udgjort en skærpende omstændighed, der til skade for virksomhederne kunne have indvirkning på størrelsen af de pålagte bøder.
- 108 Følgelig bør det andet leds tredje klagepunkt forkastes.
- 109 For så vidt angår det fjerde klagepunkt skal det bemærkes, at Retten efter en gennemgang, hvori den appellerede doms præmis 256 indgår, i samme doms præmis 264 er nået til den konklusion, at de omstændigheder, som appellanterne havde påberåbt sig, ikke kunne ændre på gyldigheden af konstateringerne i den omtvistede beslutning, hvorefter aftalerne i »Lombard-netværket« udgjorde en meget alvorlig overtrædelse som følge af deres art. RZB har ikke godtgjort, hvorledes den omstændighed, at bødernes afskrækkende virkning tages i betragtning ved undersøgelsen af overtrædelsens grovhed som følge af dens art, forudsat at denne skulle have været taget i betragtning, ville have kunnet ændret Rettens konklusion. Det fjerde klagepunkt er således virkningsløst.
- 110 Følgelig bør nævnte klagepunkt forkastes.
- 111 Det følger af det ovenstående, at det undersøgte anbringendes andet led dels skal afvises, dels skal forkastes som ugrundet.

c) Om det tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår »overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet«

i) Parternes argumenter

- 112 RZB har gjort gældende, at Retten har begået en retlig fejl ved at tillade Kommissionen at udlede af den blotte omstændighed, at kartellet blev »gennemført«, at overtrædelsen havde konkret indvirkning på markedet. Denne vurdering strider imod ordlyden af retningslinjerne og er udtryk for, at Retten har sammenblandet betingelsen om »gennemførelse« af aftalerne, som er en betingelse for at anvende artikel 81 EF, med det snævrere kriterium om den »konkrete indvirkning på markedet«, der er relevant som begrundelse for, hvor grov overtrædelsen er. En sådan argumentation er i strid med dommen i sagen Cascades mod Kommissionen, og den sagkyndige udtalelse, appellanterne har fremlagt, viser, at aftalerne om de væsentligste produkter ikke havde nogen indvirkning på de vilkår, der rent faktisk fandt anvendelse.
- 113 Det er BA-CA's opfattelse, at overtrædelsens konkrete indvirkninger på markedet er blevet undergivet en urigtig bedømmelse. Ovennævnte sagkyndige udtalelse viste, at møderne ikke havde sådanne virkninger på markedet.
- 114 BA-CA har endvidere gjort gældende, at Retten har tilsidesat principperne for bevisførelse i forbindelse med sin behandling af den sagkyndige udtalelse. Ved at kræve, at en sådan sagkyndig udtalelse omhandler »aftalernes samlede potentielle virkninger på markedet«, er Retten gået ud over, hvad der kan kræves af en sagkyndig udtalelse, der skal vise, at aftalerne ikke er blevet gennemført, og at der ikke er nogen årsagsforbindelse mellem bankudvalgene og den måde, hvorpå konkurrencen udspillede sig på markedet.
- 115 Kommissionen har bemærket, at den af bankerne fremlagte sagkyndige udtalelse kun drejede sig om to bankprodukter og ikke om aftalernes potentielle virkninger på

markedet. Under alle omstændigheder er det forhold, at aftalen har et konkurrencebegrænsende formål, tilstrækkeligt til, at det ikke kan fastslås, at den ikke har indvirkning på markedet.

ii) Domstolens bemærkninger

- 116 Det skal konstateres, at Retten ikke har begrænset sig til konstateringen af, at kartellet blev gennemført, da den bedømte overtrædelsens grovhed.
- 117 I den appellerede doms præmis 285 har Retten behørigt konstateret, at priskartellet har haft konkrete indvirkninger på markedet, idet den har bemærket, at deltagerne i kartellet har truffet foranstaltninger til at annoncere de aftalte priser over for kunderne, har givet deres ansatte instruks om at anvende dem som udgangspunkt for prisforhandlinger og overvåget konkurrenternes og deres egne salgsafdelingers anvendelse af dem.
- 118 Derefter har Retten efter en i den appellerede doms præmis 289-294 foretagen gennemgang i den nævnte doms præmis 295 konkluderet, at »[u]nder hensyntagen til de talrige ubestridte eksempler på en gennemførelse af aftalerne, som forekommer i den [omtvistede] beslutning, er den omstændighed, at aftalerne i visse tilfælde ikke er blevet overholdt af en eller flere banker, at det ikke er lykkedes for bankerne at fastholde det aftalte renteniveau eller øge deres rentabilitet, eller at der var konkurrence mellem dem vedrørende visse produkter, ikke tilstrækkeligt til at afkræfte konstateringen om, at aftalerne er blevet gennemført og har haft indvirkning på markedet«.
- 119 Det følger heraf, at det undersøgte anbringendes tredje led bør forkastes i sin helhed.

d) Om det fjerde led vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af »det relevante geografiske markeds udstrækning«

i) Parternes argumenter

120 RZB har kritiseret Retten for i den appellerede doms præmis 308-313 ikke at have behandlet argumentet om, at den omstændighed, at Republikken Østrigs område åbenlyst og ubestrideligt er af begrænset størrelse, er til hinder for at kvalificere den fastslåede overtrædelse som »meget alvorlig«. Desuden strider den i ovennævnte præmis 308-313 anførte argumentation imod ordlyden af retningslinjerne og Kommissionens beslutningspraksis.

121 Kommissionen har bestridt de af RZB fremførte antagelser.

ii) Domstolens bemærkninger

122 I modsætning til, hvad RZB har gjort gældende, har Retten ikke undladt at tage stilling til argumentet vedrørende det relevante markeds begrænsede geografiske udstrækning. Retten har i den appellerede doms præmis 308-313 udtrykkeligt anført grundene til, at Republikken Østrigs områdes begrænsede størrelse ikke var til hinder for, at overtrædelsen kvalificeredes som »meget alvorlig«.

123 Det følger endvidere af fast retspraksis, at Kommissionen råder over et vidt skøn med hensyn til fastsættelsen af bødernes størrelse, og at dette skøn ikke har forbindelse til de skøn, som Kommissionen tidligere har foretaget (jf. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 209-213, og dom af 19.3.2009, sag C-510/06 P, Archer Daniels Midland mod Kommissionen, Sml. I, s. 1843, præmis 82). Det følger

heraf, at appellanten ikke kan påberåbe sig Kommissionens beslutningspraksis for Fællesskabets retsinstanser.

124 Endelig forbyder hverken retningslinjerne eller forordning nr. 17, at undersøgelsen af det relevante geografiske marked begrænses i forbindelse med undersøgelse af en overtrædelse til en del af eller hele en medlemsstats område.

125 Følgelig bør det undersøgte anbringendes fjerde led forkastes.

e) Om det femte led vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af virkningen af forfølgelsens selektive karakter på overtrædelsens kvalificering og en tilsidesættelse af begrundelsespligten

i) Parternes argumenter

126 RZB har gjort to klagepunkter gældende.

127 Det første klagepunkt vedrører den omstændighed, at Retten med urette har forkastet appellansens argumentation, hvorefter kvalificeringen af overtrædelsen som »meget alvorlig« er uforenelig med Kommissionens beslutning om kun at forfølge nogle af de i overtrædelsen deltagende virksomheder.

- 128 Med det andet klagepunkt er det gjort gældende, at Retten har tilsidesat sin begrundelsespligt ved ikke at tage stilling til argumenterne om, dels at bødens høje niveau står i modsætning til den symbolske karakter af en procedure, som — når alt kommer til alt — er rettet mod hele den østrigske banksektor, dels at bøden fører til konkurrenceforvridning, da den kun pålægges 10% af bankerne.
- 129 Det er Kommissionens opfattelse, at appellanternes antagelser blot udgør en gentagelse af de argumenter, der er blevet fremført for Retten.

ii) Domstolens bemærkninger

- 130 Med sit første klagepunkt har RZB begrænset sig til at gentage de argumenter, som selskabet allerede har påberåbt sig for Retten, uden nærmere at angive, hvorledes Retten skulle have foretaget urigtig rets anvendelse.
- 131 Det bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at det fremgår af artikel 225 EF, af artikel 58, stk. 1, i statuten for Domstolen og af artikel 112, stk. 1, litra c), i Domstolens procesreglement, at et appelskrift præcist skal angive, hvilke elementer der anfægtes i den dom, som påstås ophævet, samt de retlige argumenter, der særligt støtter denne påstand. Et appelskrift, som blot gentager eller nøjagtigt gengiver de anbringender og argumenter, der er blevet fremført for Retten, opfylder således ikke begrundelseskravet i disse bestemmelser (jf. dom af 3.3.2005, sag C-499/03 P, Biegi Nahrungsmittel og Commonfood mod Kommissionen, Sml. I, s. 1751, præmis 37 og 38 og den deri nævnte retspraksis).

- 132 Det første klagepunkt bør således forkastes.

133 For så vidt angår det andet klagepunkt vedrørende en utilstrækkelig begrundelse skal det bemærkes, at Rettens forpligtelse til at begrunde sine afgørelser ikke kan fortolkes som en forpligtelse til at tage nærmere stilling til hvert eneste anbringende, som er blevet påberåbt af appellanten (jf. i denne retning dom af 6.3.2001, sag C-274/99 P, Connolly mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 121, og af 9.9.2008, forenede sager C-120/06 P og C-121/06 P, FIAMM m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. I, s. 6513, præmis 91).

134 Da Retten i den appellerede doms præmis 315 har konstateret, at Kommissionen som kriterium for udvælgelse af den omtvistede beslutnings adressater med rette anvendte deres hyppige deltagelse i de vigtigste udvalg, uden at dette strider mod overtrædelsens kvalificering som »meget alvorlig«, har Retten, som ikke var forpligtet til at undersøge de øvrige argumenter, der således blev uden betydning, opfyldt sin begrundelsespligt.

135 Følgelig bør det andet klagepunkt forkastes.

136 Det undersøgte anbringendes femte led skal derfor dels afvises, dels forkastes som ugrundet.

f) Om det sjette led, hvorefter der ikke er foretaget en samlet bedømmelse af overtrædelsens grovhed

i) Parternes argumenter

¹³⁷ RZB har kritiseret Retten for ikke at have foretaget en samlet vurdering af overtrædelsens grovhed under hensyn såvel til samtlige de i retningslinjerne angivne aspekter som en række ydre faktorer, nemlig den østrigske banksektors økonomiske betydning, manglen på behov for en afskrækkende virkning og forfølgelsens selektive karakter. Selskabet har gjort gældende, at hvis Retten havde foretaget en sådan vurdering, ville den have konstateret, at den omhandlede overtrædelse ikke kunne kvalificeres som »meget alvorlig«.

¹³⁸ Det er Kommissionens opfattelse, at disse antagelser er ugrundede.

ii) Domstolens bemærkninger

¹³⁹ I modsætning til, hvad RZB har gjort gældende, har Retten hverken overset betydningen af de kriterier, der er udtrykkeligt nævnt i retningslinjerne, eller dem, der ikke udtrykkeligt er indeholdt i disse retningslinjer.

¹⁴⁰ Ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal Kommissionen tage hensyn til ikke blot særlige omstændigheder i det foreliggende tilfælde, men også til den sammenhæng, overtrædelsen indgår i, og skal med henblik på at fastsætte bødens størrelse påse, at den trufne forholdsregel er af tilstrækkeligt forebyggende karakter, hvilket frem for

alt gælder vedrørende overtrædelser, der er særligt skadelige for opfyldelsen af Fællesskabets formål (dommen i sagen Archer Daniels Midlands mod Kommissionen, præmis 63).

- 141 I den appellerede dom, herunder navnlig i dommens præmis 249, 250 og 254, har Retten bl.a. med rette lagt til grund, at et horisontalt priskartel henhører blandt de meget alvorlige overtrædelser, selv når der ikke foreligger andre konkurrencebegrænsninger, såsom markedsafskærmning, og at et sådant kartel i en så betydningsfuld sektor som banksektoren, der dækker et bredt sortiment af bankprodukter, og som omfatter det store flertal af de erhvervsdrivende, i princippet ikke kan undgå at blive kvalificeret som en meget alvorlig overtrædelse uanset den sammenhæng, hvori kartellet indgår (jf. i denne retning dom af 22.5.2008, sag C-266/06 P, Evonik Degussa mod Kommissionen og Rådet, præmis 104).
- 142 Endvidere har Retten bl.a. i den appellerede doms præmis 254-264 ligeledes undersøgt de øvrige af appellanterne fremførte argumenter. Den konkluderede imidlertid i nævnte præmis 264, at disse argumenter ikke kunne ændre på konstateringen, hvorefter de i »Lombard-netværket« indgåede aftaler på grund af deres art udgjorde en meget alvorlig overtrædelse.
- 143 Retten har i denne henseende ikke foretaget urigtig retsanvendelse, således som det er blevet fastslået ovenfor i denne doms præmis 93. Det bemærkes endvidere, at Retten i modsætning til, hvad RZB har gjort gældende, ved sin gennemgang ikke har tilsidesat de kriterier, der er nævnt i retningslinjerne, som ligeledes kvalificerer horisontale priskarteller såsom det, der er blevet etableret i denne sag, som meget alvorlige overtrædelser.
- 144 Følgelig er det undersøgte anbringendes sjette led ugrundet.

g) Om det syvende led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår fordelingen af appellanterne i de af Kommissionen fastsatte overtrædelseskategorier

¹⁴⁵ Inden for rammerne af dette syvende led har appellanterne i det væsentlige gjort fem klagepunkter gældende.

i) Parternes argumenter

¹⁴⁶ Med et første klagepunkt vedrørende manglende retsgrundlag, tilsidesættelse af princippet om personligt ansvar, princippet om sanktioners forholdsmæssighed og ligebehandlingsprincippet ved at tillægge de centrale institutter de markedsandele, som bankerne i de decentrale sektorer repræsenterede, anfægter Erste, RZB og ÖVAG i det væsentlige princippet om tildeling af markedsandele fra deres respektive decentrale sektorer med henblik på opdeling i kategorier.

¹⁴⁷ De har i den henseende for det første gjort gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 356 og 373 har foretaget urigtig retsanvendelse, idet den har lagt til grund, at Kommissionen ved med henblik på bødeberegningen at tillægge dem de nævnte markedsandele ikke pålagde dem ansvaret for de pågældende bankers ulovlige adfærd, men kun pålagde dem en sanktion »for deres egen adfærd«.

¹⁴⁸ En sådan tillæggelse bliver i realiteten ensbetydende med at pålægge dem ansvaret for de overtrædelser, som bankerne begik inden for deres decentrale sektorer, for så vidt som disse bankers markedsposition indgår fuldt ud i grundlaget for bødeberegningen.

- 149 Erste, RZB og ÖVAG mener derfor, at denne tillæggelse skulle have været bedømt på grundlag af de kriterier, Domstolen har fastlagt for, hvordan ansvaret for overtrædelser kan pålægges inden for en gruppe af selskaber, dvs. om det er muligt at kontrollere en virksomhed, og om der er tale om en økonomisk enhed.
- 150 Kommissionen har gjort gældende, at det afgørende kriterium ved inddelingen i kategorier var en sammenligning af den reelle styrke på markedet, hvis grundlag var de stabile relationer mellem de decentrale banker og deres centrale institutter.
- 151 Erste har for det andet gjort gældende, at det udgør en tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, sammenholdt med retningslinjernes punkt 1, A, stk. 6, at de ca. 70 østrigske sparekassers markedsandele blev tillagt de centrale institutter. De nævnte bestemmelser giver nemlig ikke mulighed for at tillægge en virksomhed de markedsandele, andre virksomheder inden for den samme økonomiske sektor råder over.
- 152 Erste og RZB har ligeledes gjort gældende, at en sådan tillæggelse strider imod princippet om individuelt ansvar for overtrædelser inden for konkurrenceretten og princippet om, at en sanktion skal være forholdsmæssig.
- 153 Endelig har RZB og ÖVAG hævdet, at Retten ligeledes har tilsidesat lighedsprincippet. RZB har i denne henseende kritiseret Retten for ved klassificeringen i kategorier at have sidestillet de decentrale sektorer centrale institutter med store centraliserede banker. Retten burde have undersøgt, om det ikke havde været passende kun at medregne en del af de markedsandele, hver enkelt berørt sektor repræsenterede, for at tage hensyn til, at et centralt institut kun videresender oplysninger, når det deltager i udvalg, da det ikke kan handle på bankernes vegne og ikke kan give instruks om at gennemføre eventuelle aftaler.

- 154 Kommissionen har anført, at tillæggelsen af markedsandelene i den anfægtede beslutning ikke bygger på fastslåelsen af specifikke omstændigheder vedrørende de decentrale bankers faktiske deltagelse i overtrædelsen, men udelukkende på, at Kommissionen havde pålagt de centrale institutter en sanktion for deres egen adfærd. Den har tilføjet, at ingen i det foreliggende tilfælde er blevet pålagt ansvaret for en anden virksomheds adfærd.
- 155 Vedrørende RZB har Kommissionen fremhævet, at de bøder, der blev pålagt de centrale institutter, i overensstemmelse med artikel 15 i forordning nr. 17 ikke oversteg loftet på 10% af virksomhedens omsætning.
- 156 Dette udgør en forskel i forhold til den situation, hvori det ville have været nødvendigt at medregne hele koncernens omsætning, hvis det centrale institut og de decentrale banker var blevet betragtet som en økonomisk enhed.
- 157 Endelig har Kommissionen gjort gældende, at det argument, der tager sigte på en efterprøvelse af bødens forholdsmæssighed, ikke kan antages til realitetsbehandling, da Domstolen af billighedsgrunde ikke kan lade sin vurdering træde i stedet for Rettens.
- 158 Med et andet klagepunkt har Erste og ÖVAG gjort gældende, at Retten har tilsidesat deres ret til forsvar ved i den appellerede doms præmis 369 at fastslå, at angivelsen i klagepunktsmeddelelsen om, at de var de centrale institutter i henholdsvis sparekasse- og industri-andelsbanksektoren, var tilstrækkelig til at iagttage deres ret til forsvar.
- 159 Selskaberne har gjort gældende, at Kommissionen ikke burde have indskrænket sig til en generel bemærkning, men have meddelt virksomhederne, hvilke konklusioner den agtede at drage af alle de faktiske omstændigheder vedrørende overtrædelsen og særligt, at den agtede at tillægge dem de decentrale sektorers markedsandele.

- 160 Med et tredje klagepunkt har Erste, RZB og ÖVAG kritiseret Retten for ikke at have forstået deres rolle og funktioner inden for bankgrupperne korrekt.
- 161 Erste har bestridt Rettens bedømmelse som anført i den appellerede doms præmis 401, hvorefter selskabet havde til opgave at »repræsentere« sparekassesektoren ved bankudvalgene.
- 162 ÖVAG har bemærket, at selskabet i modsætning til, hvad Retten har fundet, ikke har nogen mulighed for at forpligte de selvstændige industri-andelsbanker, og at ÖVAG og disse ikke tilsammen udgør en økonomisk enhed.
- 163 RZB har gjort gældende, at selskabet i modsætning til, hvad der angives i den appellerede doms præmis 405, ikke rådede over »større ekspertise og bedre oplysninger« end andre banker i dens decentrale sektor. Under alle omstændigheder var de af Retten fastslåede oplysninger om de forbindelser, som RZB opretholdt med sin decentrale sektor, til hinder for at tillægge RZB samtlige markedsandele inden for denne sektor.
- 164 Endelig har appellanten gjort gældende, at denne ikke har muligheder for at forvolde personer skade, der er sammenlignelige med de store hierarkisk organiserede bankers, og understreget, at selskabet heller ikke havde mulighed for at drage fordel af den omtvistede praksis, da det ikke har nogen individuel markedsandel af betydning eller andel i den fortjeneste, sektorens banker opnår.
- 165 Med et fjerde klagepunkt har Erste gjort gældende, at det var med urette, at Retten i den appellerede doms præmis 455 og 458 tiltrådte den af Kommissionen foretagne bedømmelse vedrørende selskabets markedsandele før eller efter dets fusion med GiroCredit. Det er selskabets opfattelse, at det burde have været klassificeret i en lavere kategori.

- 166 Retten har således foretaget urigtig retsanvendelse i den appellerede doms præmis 457 ved at fastslå, at Erste stadig skulle være klassificeret i første kategori. Retten har ligeledes tilsidesat ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet, idet den med henblik på klassificeringen i kategorier ikke har sondret mellem en markedsandel på 30% og en på 17%.
- 167 Kommissionen har gjort gældende, at den, uanset den nøjagtige størrelse af Erstes markedsandel, havde beføjelse til at klassificere Erste i første kategori efter fusionen med GiroCredit. Den har endvidere nedlagt formalitetsindsigelse vedrørende argumentet om, at den tog EÖ's markedsandele og adfærd i betragtning to gange, eftersom Erste søger at opnå en fornyet behandling af de faktiske omstændigheder.
- 168 Med et femte klagepunkt har ÖVAG gjort gældende, at Retten har foretaget en urigtig gengivelse af de faktiske omstændigheder, idet den i den appellerede doms præmis 401 har fastslået, at appellantent »på de vigtigste udvalgsmøder« spillede rollen som repræsentant for industri-andelsbankerne. For så vidt angår informationsudvekslingen og appellantens virksomhed som koordinator og repræsentant for de decentrale industri-andelsbanker er disse således aldrig blevet bevist.
- 169 Endvidere har Retten for at forklare tillæggelsen af de markedsandele, sektorens banker repræsenterede, til ÖVAG (den appellerede doms præmis 392-401) med urette henvist til en af Kommissionen fremlagt dom, som Østrigs forfatningsdomstol afsagde den 23. juni 1993. Retten har dermed enten foretaget en konstatering vedrørende faktiske omstændigheder, der ifølge sagsakterne er upræcise, eller foretaget en urigtig gengivelse af dette bevismateriale. Den har under alle omstændigheder overskredet sin skønsbeføjelse. ÖVAG har i selskabets replik særligt fremhævet, at Retten har foretaget en urigtig gengivelse af bevismateriale, idet selskabet har gjort gældende, at denne urigtige gengivelse er omfattet af Domstolens prøvelsesret.
- 170 Endelig har ÖVAG gjort gældende, at Retten ikke har taget udtrykkelig stilling til selskabets situation, i modsætning til, hvad den har gjort for så vidt angår Erste og RZB samt deres respektive sektorer.

171 Kommissionen har henvist til manglen på en forklaring fra appellantens side og påstået klagepunktet afvist. Med hensyn til henvisningen til den af Østrigs forfatningsdomstol afsagte dom, har Kommissionen bestridt, at dommen er blevet urigtigt gengivet.

ii) Domstolens bemærkninger

172 Hvad angår det første klagepunkt medførte Kommissionens tillægelse af markedsandelene for bankerne i de decentrale sektorer ikke, at de centrale institutter blev pålagt ansvar for førstnævntes ulovlige adfærd, således som Retten har konstateret i den appellerede doms præmis 355-357.

173 Dette førstnævnte skridt kan udsondres fra det andet, idet det, således som Retten har lagt til grund, har til formål at sikre, at niveauet for de bøder, der pålægges de centrale institutter, på passende måde afspejler alvoren ved deres egen ulovlige adfærd, dvs. den afgørende rolle, de spillede i de forskellige enheder som repræsentanter for banker i de decentrale sektorer, herunder til forsvar for disse bankers interesser, og som centre for gensidig udveksling af oplysninger, hvilken rolle udgør et indicium for deres faktiske indflydelse på de decentrale bankers adfærd.

174 Med henblik på at bedømme denne adfærds grovhed skal der i henhold til retningslinjernes punkt 1, A, stk. 6, tages højde for virksomhedernes faktiske økonomiske mulighed for at fordreje konkurrencen og deres specifikke vægt og dermed de faktiske konkurrencemæssige konsekvenser af deres ulovlige adfærd.

175 Retten har ikke foretaget urigtig retsanvendelse, idet den har lagt til grund, at det herved fordres, at de stabile strukturelle forbindelser mellem de centrale institutter og bankerne i de decentrale sektorer vedrørende bl.a. repræsentation og udveksling af

oplysninger ligeledes tages i betragtning, idet de nævnte selskabers faktiske økonomiske styrke, og dermed deres evne til at forvolde konkurrencen skade i kraft af disse forbindelser, kan være endnu større end hvad der tilsiges af deres egen omsætning.

176 Hvis de decentrale enheders markedsandele ikke blev taget i betragtning, ville bødens afskrækkende virkning, der er et almindeligt krav, der ifølge retningslinjernes punkt 1, A, stk. 4, skal være styrende for Kommissionen i forbindelse med bødeberegningen, risikere ikke at blive sikret.

177 Det fremgår heraf, at Retten ikke foretog urigtig retsanvendelse, da den med henblik på at bedømme klassificeringen i kategorier i den appellerede doms præmis 357 fastslog, at Kommissionen havde truffet afgørelse vedrørende de centrale institutters personlige adfærd og ikke havde pålagt dem ansvar for ulovlig adfærd udvist af bankerne i deres sektorer.

178 Appellanterne kan følgelig ikke med rette påberåbe sig, at der ikke er sket iagttagelse af princippet om personligt ansvar, princippet om, at en sanktion skal være forholdsmæssig, eller retningslinjernes punkt 1, A, stk. 6.

179 Følgelig bør det undersøgte anbringendes syvende leds første klagepunkt forkastes.

180 For så vidt angår det andet klagepunkt bør det uden videre forkastes.

181 Domstolen har allerede fastslået, at når Kommissionen i klagepunktsmeddelelsen udtrykkeligt anfører, at den vil undersøge, om der bør pålægges de berørte virksomheder bøder, og den anfører de væsentlige faktiske og retlige momenter, som

kan medføre en bøde, herunder den formodede overtrædelses grovhed og varighed samt spørgsmålet om, hvorvidt den er begået »forsætligt eller uagtsomt«, opfylder den sin forpligtelse til at overholde virksomhedernes ret til at blive hørt. Den giver dem herved de fornødne oplysninger til, at de kan tage til genmæle, ikke blot for så vidt angår konstateringen af, at der foreligger en overtrædelse, men også for så vidt angår den omstændighed, at de er blevet pålagt en bøde (jf. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 428 og den deri nævnte retspraksis).

182 For så vidt angår de påtænkte bøders størrelse følger det af retspraksis, at hvis Kommissionen afgav oplysninger herom, inden virksomhederne havde haft mulighed for at fremsætte deres bemærkninger til de klagepunkter, der er gjort gældende mod dem, ville det på utilladelig vis foregribe Kommissionens beslutning (jf. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 434 og den deri nævnte retspraksis).

183 Det var følgelig med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 369 lagde til grund, at disse betingelser var opfyldt i denne sag, eftersom Kommissionen i klagepunktsmeddelelsen havde angivet, at Erste, RZB og ÖVAG var de centrale institutter og deres respektive sektorer og at en sådan angivelse var tilstrækkelig til iagttagelse af appellanternes ret til forsvar.

184 For så vidt angår det tredje klagepunkt skal det bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 389-408 har gennemgået den bedømmelse af de faktiske omstændigheder, som Kommissionen har foretaget i den omtvistede beslutning vedrørende den rolle, som spilles af de centrale institutter, der har iværksat appel.

185 Appellanterne tilsigter i realiteten blot at opnå en fornyet bedømmelse af de faktiske omstændigheder, som ikke kan behandles under en appelsag.

186 Det tredje klagepunkt bør følgelig forkastes.

187 For så vidt angår det fjerde klagepunkt, hvorved Erste har gjort gældende, at det var med urette, at Retten tiltrådte selskabets klassificering i første kategori og således tilsidesatte ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet, skal det bemærkes, at selv om Domstolen ikke inden for rammerne af en appel af billighedsgrunde kan omgøre det skøn, som Retten har udøvet under sin fulde prøvelsesret vedrørende størrelsen af de bøder, som pålægges virksomheder på grund af disses overtrædelse af fællesskabsretten, kan udøvelsen af en sådan kompetence derimod ikke medføre, at der ved fastsættelsen af de nævnte bøders størrelse foretages en forskelsbehandling mellem de virksomheder, der har deltaget i en aftale eller samordnet praksis i strid med artikel 81, stk. 1 EF (dom af 25.1.2007, sag C-411/04 P, Salzgitter Mannesmann mod Kommissionen, Sml. I, s. 959, præmis 68 og den deri nævnte retspraksis).

188 I den appellerede doms præmis 457 har Retten foretaget følgende gennemgang af Erstes klagepunkt:

»Med hensyn til klagepunktet, hvorefter BA[-koncernens] markedsandel, som lå på 12-13%, ved en fejl blev inddraget i markedsandelen på 30%, der ved den [omtvistede] beslutning blev tilskrevet den enhed, der udgjordes af det centrale institut og sparekasserne, må det konstateres, at når BA[-koncernens] markedsandel trækkes fra, begrundes den resterende markedsandel på 17-18% stadig klassificeringen i første kategori, da den er klart tættere på den vejledende værdi på 22% end værdien på 11%, som henhører under anden kategori. Dette klagepunkt må derfor forkastes inden for rammerne af legalitetskontrollen af Kommissionens beslutning, da det, såfremt det antages at være begrundet, ikke vil kunne rejse tvivl om bestemmelsen i den [omtvistede] beslutning. Retten finder i øvrigt, som led i udøvelsen af sin fulde prøvelsesret, at klassificeringen af Erste i første kategori er begrundet med henblik på at resultere i et passende bødebeløb.«

189 Det skal i den henseende bemærkes, at Retten vedrørende spørgsmålet om, at fordelingen af medlemmerne af kartellet i flere kategorier indebærer, at grundbeløbene er de samme for virksomheder, der tilhører samme kategori, i den appellerede doms præmis 424 har fastslået følgende:

»Kommissionen har i nærværende sag ikke fastsat præcise tærskler for de fem kategorier, som den har etableret, men den har i sit svarskrift angivet »vejledende værdier«, omkring hvilke markedsandelene for de virksomheder, der er klassificeret i én og samme kategori, er placeret. Afvigelserne mellem disse vejledende værdier er sammenhængende og objektivt begrundet for så vidt angår første til fjerde kategori. Den vejledende værdi for anden til fjerde kategori svarer i hvert tilfælde til halvdelen af den vejledende værdi for den højeste kategori, og det samme gælder for det tilsvarende grundbeløb.«

190 Det fremgår af sagsakterne, at kategorierne i denne sag blev fastsat på grundlag af hvert selskabs markedsandel, og at de vejledende værdier blev fastsat til ca. 22%, ca. 11%, ca. 5,5%, ca. 2,75% og mindre end 1% for den sidste kategori.

191 Det var følgelig med rette, at Retten fastslog, at uanset hvilken markedsandel Erste faktisk havde, dvs. enten 17-18% eller 30%, befandt selskabet sig på niveau med den vejledende værdi på 22%, der fører til klassificering i den første kategori.

192 Endvidere er der i retningslinjerne for beregningen af bøder, der kan pålægges virksomheder, der deltager i et kartel, ikke fastsat en aritmetisk metode til beregning af de nævnte bøder (jf. i denne retning dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 266 og den deri nævnte retspraksis).

193 Det følger heraf, at Retten ikke foretog urigtig retsanvendelse, da den under udøvelse af sin fulde prøvelsesret fastholdt Erstes klassificering i den første kategori.

- 194 Følgelig bør det undersøgte anbringendes syvende leds fjerde klagepunkt forkastes.
- 195 For så vidt angår det femte klagepunkt forkastes først ÖVAG's klagepunkt, hvorefter Retten ikke foretog undersøgelse af selskabets situation.
- 196 I den appellerede doms præmis 389-408 har Retten foretaget en samlet undersøgelse af de eksisterende forbindelser mellem de centrale institutter og deres decentrale sektor og har bl.a. vedrørende ÖVAG i nævnte doms præmis 400 konstateret, at dette selskab bekræftede, at det forsynede bankerne i dets sektor med tjenesteydelser, som disse virksomheder ikke selv kunne påtage sig som følge af deres ringe størrelse og mangel på ressourcer.
- 197 For så vidt angår fortolkningen af dommen afsagt af Østrigs forfatningsdomstol, har Retten i den appellerede doms præmis 393 beskrevet omstændighederne vedrørende denne domstols behandling af sagen og dens gennemgang og beskrivelse af de centrale institutters rolle og deres forbindelser med de decentrale banker. Retten har bl.a. bemærket, at et tæt forbundet netværk af rettigheder og forpligtelser ifølge forfatningsdomstolen havde udviklet sig gennem flere årtier, hvilket gjaldt for både Raiffeisen-sektoren, der var berørt af dommen, og for industriandelsbanker og sparekasser.
- 198 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at de anbringender, som ÖVAG har gjort gældende vedrørende upræcis gengivelse af faktiske omstændigheder, urigtig gengivelse af beviser og overskridelse af skønsbeføjelsen, udgør en anfægtelse af en af Retten foretagen bedømmelse af faktiske omstændigheder, som fremgår af bevismateriale, der er fremlagt af en part.
- 199 Det er alene Retten, der har kompetence til at vurdere, hvilken bevisværdi der skal tillægges de oplysninger, den har fået forelagt, idet dens vurdering heraf ikke udgør et

retsspørgsmål, der som sådant er undergivet Domstolens prøvelsesret, medmindre oplysningerne er gengivet urigtigt (jf. dom af 21.9.2006, sag C-113/04 P, Technische Unie mod Kommissionen, Sml. I, s. 8831, præmis 83 og den deri nævnte retspraksis).

200 Det er i den henseende tilstrækkeligt at konstatere, at ÖVAG ikke har fremlagt materiale, der i realiteten godtgør den urigtige gengivelse, som selskabet særlig har gjort gældende.

201 Det samme gælder for så vidt angår den urigtige gengivelse, som appellantens har gjort gældende, at Retten har foretaget i den appellerede doms præmis 401.

202 Det følger heraf, at det undersøgte anbringendes syvende ledes femte klagepunkt skal forkastes i det hele.

203 Følgelig bør det undersøgte anbringendes syvende led og dermed hele anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed forkastes i det hele.

2. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse, utilstrækkelig begrundelse og urigtig gengivelse af beviser med hensyn til spørgsmålet om forekomsten af formildende omstændigheder

204 Dette anbringende lader sig i det væsentlige opdele i tre led.

a) Om det første led vedrørende urigtig retsanvendelse og urigtig og selvmodsigende gengivelse af omstændighederne ved ÖVAG's passive adfærd.

i) Parternes argumenter

205 ÖVAG kritiserer den appellerede dom, for så vidt som Retten herved har forkastet samtlige klagepunkter vedrørende det forhold, at formildende omstændigheder ikke er blevet taget i betragtning.

206 Med et første klagepunkt har ÖVAG kritiseret Retten for at have begrænset sig til at gengive retningslinjernes tekst uden at undersøge omstændighederne i sagen, herunder navnlig selskabets særlige rolle i »Lombard Club«.

207 Med et andet klagepunkt er det ÖVAG's opfattelse, at Retten har foretaget urigtig retsanvendelse i den appellerede doms præmis 483, idet den har baseret sin vurdering på kriteriet om bankernes deltagelse i udvalgene, der ligeledes blev anvendt ved inddelingen af bankerne i kategorier. Derved har Retten koblet spørgsmålet om inddeling af bankerne efter deres styrke på markedet sammen med spørgsmålet om, hvorvidt der kunne indrømmes en formildende omstændighed. Om der kan indrømmes en formildende omstændighed, kan imidlertid efter appellansens opfattelse ikke afhænge af, om en virksomheds deltagelse i møderne har været »sporadisk«. Ifølge retningslinjerne skal Kommissionen nemlig foretage en differentieret vurdering af rollerne og ikke give en manikæisk fremstilling af »alt eller intet«-typen.

208 Med et tredje klagepunkt har ÖVAG gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig gengivelse af beviser, idet den har gengivet selskabets forklaring og de faktiske omstændigheder vedrørende dets deltagelse i kartellet, som fremgår af sagens akter, urigtigt. Selskabet har således aldrig hævdet at have taget afstand fra kartellet, men konsekvent fastholdt kun at have spillet en beskedent rolle heri (den appellerede doms præmis 484).

209 Med et fjerde klagepunkt vedrørende en selvmodsigelse har ÖVAG bemærket, at den i den appellerede doms præmis 485-486 anførte gennemgang er selvmodsigende, idet selskabet er blevet betegnet som en »stor bank« og som »repræsentant for en sektor«, selv om Kommissionen ikke foretog nogen kontrolundersøgelse i ÖVAG's lokaler, og ÖVAG ikke var en del af den »lukkede kreds af banker« og kun deltog i et begrænset antal møder.

210 Det er Kommissionens opfattelse, at disse klagepunkter er uden betydning, allerede fordi Domstolen af billighedsgrunde ikke kan lade sin vurdering træde i stedet for Rettens.

ii) Domstolens bemærkninger

211 Retten har ved sin henvisning i den appellerede doms præmis 482 og 486 til retspraksis vedrørende dels de elementer, der kan tages i betragtning som et bevis på en virksomheds passive rolle i et kartel, dels en virksomheds deltagelse i et eller flere møder, og ved sin gennemgang i den appellerede doms præmis 483-485 og 487-489 af måden, hvorpå Kommissionen har taget hver enkelt virksomheds adfærd i betragtning, ikke begrænset sig til blot at gengive retningslinjerne, men har derimod foretaget en udførlig gennemgang af de af ÖVAG påberåbte forhold.

212 Følgelig bør det første leds første klagepunkt forkastes.

213 For så vidt angår spørgsmålet, om Retten har foretaget urigtig retsanvendelse i den appellerede doms præmis 483, skal det bemærkes, at Domstolen har fastslået, at det gyldigt kan lægges til grund, at en bestemt virksomhed er ansvarlig for overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF, når den har deltaget i møder under kendskab til deres formål, selv om den ikke derefter har truffet nogen af de foranstaltninger, som måtte være aftalt herunder (jf. dom af 15.10.2002, forenede sager C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P,

C-247/99 P, C-250/99 P — C-252/99 P og C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8375, præmis 509).

- 214 Retten har ikke foretaget urigtig retsanvendelse ved i den appellerede doms præmis 483 at have lagt til grund, at Kommissionen havde udvalgt adressaterne for den omtvistede beslutning på grundlag af bankernes deltagelse i de største udvalg.
- 215 I modsætning til, hvad ÖVAG har gjort gældende, er nævnte kriterium ligeledes forskelligt fra det, der er blevet anvendt til opdelingen af bankerne i kategorier. I sidstnævnte situation er det fastsatte kriterium det, der er anført i retningslinjernes punkt 1, A, stk. 6, vedrørende bankernes økonomiske styrke.
- 216 Retten har ikke foretaget urigtig retsanvendelse ved i den appellerede doms præmis 487 at have fastslået, at den differentiering mellem bankerne, der kunne følge af den rolle, de havde spillet i forbindelse med udvalgene, »allerede [er] taget i betragtning i forbindelse med henføringen af bankerne til forskellige kategorier«. Forud for denne konstatering sammenholdt Retten de banker, der spillede den væsentligste rolle i forbindelse med udvalgene, med deres markedsposition og konstaterede, at de samme banker var berørt.
- 217 Følgelig bør det undersøgte anbringendes første leds andet klagepunkt forkastes.
- 218 For så vidt angår det tredje klagepunkt skal det konstateres, at appellanten ikke har fremlagt noget, der kan godtgøre, at der skulle være foretaget en urigtig gengivelse af beviser.

219 Følgelig bør det undersøgte anbringendes første leds tredje klagepunkt forkastes.

220 For så vidt angår det fjerde klagepunkt skal det konstateres, at appellantens anbringender, således som Kommissionen har gjort gældende, er blevet påberåbt som formildende omstændigheder for første gang under appellen.

221 I henhold til fast retspraksis er en parts adgang til først for Domstolen at fremføre et anbringende, der ikke er blevet fremført for Retten, ensbetydende med en adgang til at forelægge Domstolen — der har en begrænset kompetence i appelsager — en mere omfattende tvist end den, der blev forelagt Retten. Under en appel har Domstolen således kun kompetence til at tage stilling til Rettens bedømmelse af de anbringender, som er blevet behandlet for sidstnævnte (jf. bl.a. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 165).

222 Det følger heraf, at disse anbringender bør afvises under appelsagen.

223 Følgelig bør det undersøgte anbringendes første led forkastes i sin helhed.

b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse angående offentlige myndigheders deltagelse i bankudvalgene

i) Parternes argumenter

224 BA-CA har gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig retsanvendelse, idet den i den appellerede doms præmis 505 har undladt at tage offentlige myndigheders deltagelse i betragtning som en formildende omstændighed.

225 Det fremgår af Kommissionens beslutningspraksis og Domstolens praksis, at det, uanset de pågældende virksomheders størrelse, udgør en formildende omstændighed og således kan berettige en nedsættelse af bøden, at den nationale lovgiver eller nationale myndigheder har tolereret den pågældende adfærd.

226 BA-CA har navnlig kritiseret Retten for i den appellerede doms præmis 505 at have fastslået, at de offentlige myndigheders tolerance over for overtrædelserne ikke kan tages i betragtning, »bl.a. i lyset af de midler, som bankerne råder over til at skaffe sig præcise og korrekte juridiske oplysninger«. Dels er denne betingelse ikke i overensstemmelse med Domstolens praksis, herunder navnlig dom af 9. september 2003, CIF (sag C-198/01, Sml. I, s. 8055, præmis 57), dels ville en sådan betingelse skabe forskelsbehandling til skade for visse virksomheder på grund af deres selskabsformål.

227 Det er Kommissionens principale opfattelse, at disse antagelser bør afvises, idet de består i en gentagelse af faktiske omstændigheder, der allerede er blevet fremlagt for Retten. Subsidiært er de nævnte antagelser ugrundede.

ii) Domstolens bemærkninger

228 I den appellerede doms præmis 505 har Retten bemærket følgende:

»For så vidt angår deltagelsen af visse offentlige myndigheder ([den østrigske nationalbank], finansministeriet og Wirtschaftskammer) i møderne er de af sagsøgerne meddelte oplysninger ikke tilstrækkelige til at danne grundlag for en rimelig tvivl om udvalgenes karakter af overtrædelse af de fælles konkurrenceregler. Selv om det ikke under visse omstændigheder er udelukket, at national lovgivning eller de nationale myndigheders adfærd kan udgøre formildende omstændigheder (jf. analogt CIF-dommen, nævnt i præmis 258 ovenfor, præmis 57), kan de østrigske myndigheders billigelse af eller tolerance med overtrædelsen ikke tages i betragtning i denne henseende i nærværende sag, bl.a. i lyset af de midler, som bankerne råder over til at skaffe sig præcise og korrekte juridiske oplysninger.«

229 Den første sætning i nævnte præmis udgør en af Retten foretaget bedømmelse af faktiske omstændigheder, der ikke kan ændres under appellsagens behandling.

230 For så vidt angår den anden sætning i nævnte præmis skal det indledningsvis konstateres, at Retten ikke har foretaget urigtig retsanvendelse.

231 For det første vedrørte det i CIF-sagen i forbindelse med artikel 81 EF forelagte præjudicielle spørgsmål i modsætning til, hvad BA-CA har gjort gældende, den nationale konkurrencemyndigheds rolle, når kartellet pålægges eller favoriseres ved en national lovbestemmelse, der legitimerer det eller forstærker dets virkninger. Domstolen fastslog i den nævnte doms præmis 57, »at den pågældende virksomheds adfærd, når sanktionsniveauet fastsættes, kan vurderes i lyset af den formildende

omstændighed, som den nationale lovgivning udgør«. Det følger heraf, at CIF-dommen ikke vedrører spørgsmålet om offentlige myndigheders deltagelse i kartellet.

232 Endvidere blev den østrigske lovgivning, som tillod bankerne at foretage en samordning, således som generaladvokaten har fremhævet i punkt 404 i forslaget til afgørelse, ophævet senest den 1. januar 1994, dvs. et år før begyndelsen af den periode, den omtvistede beslutning omfatter.

233 For det andet kan BA-CA ikke støtte ret på en tilsidesættelse af lighedsprincippet. Domstolen har gentagne gange fastslået, at Kommissionens tidligere beslutningspraksis ikke udgør den retlige ramme for de bøder, der pålægges på konkurrenceområdet, og at beslutninger vedrørende andre sager er af vejledende karakter for så vidt angår forekomsten af forskelsbehandling (jf. dom af 21.9.2006, sag C-167/04 P, JCB Service mod Kommissionen, Sml. I, s. 8935, præmis 205).

234 Det følger heraf, at de klagepunkter, som BA-CA har gjort gældende, og dermed det undersøgte anbringendes andet led bør forkastes.

c) Om det tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår mødernes offentlige karakter

i) Parternes argumenter

235 BA-CA har gjort gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 506 har foretaget urigtig retsanvendelse ved ikke, som følge af, at kartellet var offentligt kendt, at have foretaget nogen nedsættelse af den bøde, som er blevet pålagt selskabet.

236 Retten har for det første tilsidesat princippet om parternes bevisførelse, idet den ikke har foretaget en materiel gennemgang af de af BA-CA fremlagte dokumenter, der beviser, at formålet med og indholdet af udvalgene var offentligt kendt.

237 Retten har for det andet foretaget en urigtig gengivelse af BA-CA's redegørelse for de faktiske omstændigheder, for så vidt som selskabet ikke har gjort gældende, at den omstændighed, at udvalgene var offentligt kendte, godtgør, at de var lovlige.

238 For det tredje er Retten gået ud over, hvad der kan kræves, ved at lægge til grund, at offentligheden skulle have haft fuldt kendskab til møderne, hvis der skulle kunne indrømmes en nedsættelse af bøden.

239 Kommissionen har gjort gældende, at disse anbringender bør afvises, og, subsidiært, at de er ugrundede. Den har anført, at der ikke findes nogen retspraksis, hvorefter deltagerne i et kartel kan betragte deres praksis som lovlig, fordi visse bestanddele er offentligt kendt. Hvis dette var tilfældet, ville det være tilstrækkeligt til at undgå økonomiske sanktioner at offentliggøre en del af den pågældende praksis. Hvad dette angår har Retten gjort det klart, at det ikke er afgørende, at praksissen er offentligt kendt.

ii) Domstolens bemærkninger

240 For så vidt angår de to første anbringender bør de forkastes, idet BA-CA ikke har fremlagt de elementer, der er nødvendige for undersøgelse af spørgsmålet om, hvorvidt Retten har foretaget en urigtig gengivelse af beviser ved de i den appellerede doms præmis 506 foretagne konstateringer.

241 For så vidt angår det tredje anbringende skal det konstateres, at Retten ikke har fastslået, at offentligheden skal have et fuldstændigt kendskab til kartellerne, men blot, at kartellet skal være offentligt kendt i dets fulde omfang. Følgelig bør nævnte anbringende forkastes som ugrundet.

242 Det følger heraf, at dette anbringendes tredje led og følgelig hele anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse, utilstrækkelig begrundelse og urigtig gengivelse af beviser for så vidt angår formildende omstændigheder bør forkastes.

3. Om anbringendet vedrørende tilsidesættelse af samarbejdsmeddelelsen

243 Dette anbringende lader sig i det væsentlige opdele i to led.

a) Om det første led vedrørende den omstændighed, at Retten ikke har foretaget en korrekt bedømmelse af Kommissionens skønsbeføjelse

i) Parternes argumenter

244 BA-CA har gjort gældende, at Retten ikke har fortolket det skøn, Kommissionen råder over ved anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen, og grænserne for Rettens domstolskontrol korrekt.

245 I samarbejdsmeddelelsens punkt D tillægges Kommissionen nemlig ikke noget skøn med hensyn til, dels om de af virksomheden meddelte oplysninger har lettet Kommissionens opgave, dels om den virksomhed, der har samarbejdet, skal indrømmes en nedsættelse af bøden. Heller ikke henvisningen til dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen kan underbygge, at Kommissionen råder over et ubegrænset skøn. I modsætning til, hvad Retten har bemærket i den appellerede doms præmis 532, er vurderingen af en virksomheds samarbejde desuden omfattet af Rettens fulde prøvelsesret.

246 Det er Kommissionens opfattelse, at ÖVAG's antagelser er urigtige.

ii) Domstolens bemærkninger

247 Indledningsvis bør dette anbringendes første led forkastes.

248 I præmis 394 i dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen har Domstolen fastslået, at Kommissionen har et vist skøn til at vurdere, om de oplysninger eller dokumenter, der er meddelt frivilligt af virksomhederne, har lettet dens opgave, og om der er grundlag for at indrømme virksomhederne en nedsættelse i henhold til samarbejdsmeddelelsen afsnit D, punkt 2.

249 Følgelig foretog Retten ikke urigtig retsanvendelse, da den i den appellerede doms præmis 552 fastslog, at en sådan af Kommissionen foretagen vurdering kun er genstand for en begrænset retslig efterprøvelse.

250 Henset til det ovenstående, skal det undersøgte anbringendes første led forkastes som ugrundet.

b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse ved anvendelse af samarbejdsmeddelelsen

i) Om det første klagepunkt vedrørende urigtig retsanvendelse angående kravet om tilførsel af en »merværdi« som følge af samarbejdet og en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

— Parternes argumenter

251 RZB og BA-CA har i det væsentlige gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig retsanvendelse ved i den appellerede doms præmis 553 at fastslå, at Kommissionen kunne kræve, at samarbejdet for at give anledning til en nedsættelse af bøden tilførte en »merværdi«.

252 BA-CA har ligeledes gjort gældende, at Retten ved at anvende dette kriterium har tilsidesat ligebehandlingsprincippet. Iagttagelsen af nævnte princip ville have ført til tildeling af en større bødenedsættelse, fordi virksomhedens samarbejde ubestrideligt var mere omfattende og kvalitativt bedre end de øvrige bankers.

— Domstolens bemærkninger

- 253 Eftersom det første argument udelukkende er en gentagelse af det samme argument, der blev fremført for Retten, bør det afvises inden for rammerne af en appel.
- 254 Under en appelsag er formålet med Domstolens efterprøvelse dels at undersøge, i hvilket omfang Retten juridisk korrekt har taget hensyn til alle væsentlige faktorer ved vurderingen af grovheden af en given adfærd på grundlag af artikel 81 EF og artikel 15 i forordning nr. 17, dels at undersøge, om Retten i tilstrækkelig grad har taget stilling til alle de argumenter, som appellantens har fremført til støtte for sin påstand om ophævelse eller nedsættelse af bøden (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 244 og den deri nævnte retspraksis).
- 255 Vedrørende størrelsen af bødenedsættelsen tilkommer det derimod ikke Domstolen at sætte sin egen bedømmelse i stedet for den, som Retten har foretaget under udøvelsen af sin fulde prøvelsesret (jf. i denne retning dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 245).
- 256 Det skal i denne henseende bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 553-557 efter en gennemgang har konstateret, at den merværdi, som de af appellanterne fremlagte dokumenter havde tilføjet, ikke kunne berettige en væsentlig nedsættelse af bøderne. En sådan bedømmelse af de faktiske omstændigheder falder inden for Rettens enekompetence, og under appellen kan Domstolen i henhold til den faste retspraksis, hvortil der allerede er henvist i denne dom, ikke lade sin egen bedømmelse træde i stedet.
- 257 Det følger heraf, at dette klagepunkt bør afvises, for så vidt som det har til formål at opnå en fornyet bedømmelse af bødenedsættelsen.

ii) Om det andet anbringende vedrørende urigtig retsanvendelse inden for rammerne af undersøgelsen af rækkevidden af virksomhedernes samarbejde, tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, iagttagelse af retten til forsvar og utilstrækkelig begrundelse

258 Det andet klagepunkt lader sig i det væsentlige opdele i seks led.

— Det andet klagepunkts første led

Parternes argumenter

259 Med et første argument vedrørende en selvmodsigende begrundelse har RZB gjort gældende, at Retten har undladt at drage konsekvensen af den omstændighed, at visse af de til Kommissionen afgivne svar ikke blot var frivillige (den appellerede doms præmis 542), men også gik videre end de oplysninger, der af Kommissionen var begæret fremlagt (den appellerede doms præmis 552).

260 Med et andet anbringende har RZB gjort gældende, at det standpunkt, der er redegjort for i den appellerede doms præmis 541, medfører, at Kommissionen har tilladelse til over for virksomheder, som den antager deltager i et kartel, at fremsætte meget vagt formulerede begæring om oplysninger, som har konsekvenser for de virksomheder, der ikke besvarer dem. I sådanne tilfælde vil Kommissionen ved at stille de pågældende virksomheder enkle standardspørgsmål øve et uimodståeligt pres på dem og dermed tvinge dem til at vidne imod sig selv. En sådan argumentation udgør en tilsidesættelse af retten til forsvar som fastslået i dom af 18. oktober 1989, Orkem mod Kommissionen (sag 374/87, Sml. s. 3283, præmis 32).

- 261 RZB har bemærket, at denne retspraksis ikke ændres af den regel, som Domstolen har opstillet i dom af 29. juni 2006, Kommissionen mod SGL Carbon (sag C-301/04 P, Sml. I, s. 5915, præmis 48), eftersom de i nævnte sag behandlede problemer var mere målrettede og konkrete end i denne sag.
- 262 Ifølge Kommissionen har RZB set bort fra den omstændighed, at Kommissionen kun kan tage oplysninger i betragtning, der beror på frivilligt samarbejde i samarbejdsmeddelelsens forstand, hvis oplysningerne har lettet dens opgave med hensyn til at fastslå overtrædelsen og at bringe den til ophør og er udtryk for et reelt samarbejde. De oplysninger, RZB gav, bestod imidlertid kun i en beskrivelse af »Lombard-netværkets« historiske baggrund og af indholdet af møder i kartellet, som Kommissionen allerede rådede over. Den fornødne merværdi forelå således ikke.
- 263 Endvidere har Kommissionen fremhævet, at den på det tidspunkt, hvor den indhentede oplysninger hos appellanterne, var vidende om, at samtlige bankprodukter var genstand for drøftelser i et stort antal udvalg, at disse indgik i et net, hvorfor rammerne for overtrædelsen og dermed genstanden for undersøgelsen var klart fastslået, bl.a. med hensyn til, hvilke virksomheder der havde deltaget, overtrædelsens art og formålet med aftalerne.
- 264 Endelig har Kommissionen bemærket, at spørgsmålene drejede sig om alle regelmæssigt sammentrådte udvalg, og at virksomhederne derfor ikke skulle udvælge eller vurdere, hvilke møder der kunne udgøre overtrædelser af artikel 81 EF.

Domstolens bemærkninger

- 265 Vedrørende det første argument har Retten i modsætning til, hvad RZB har gjort gældende, ikke foretaget en selvmodsigelse, idet den i den appellerede doms præmis 542 bemærkede, at »[d]et følger [...] af betragtning 546 til den [omtvistede] beslutning, at Kommissionen har anerkendt den frivillige karakter af svarene på

spørgsmålene om indholdet i kartelmøderne«, og i nævnte doms præmis 552, at »Kommissionen [...] i betragtning 553 til den [omtvistede] beslutning [har] anerkendt, at bankerne i den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder havde leveret oplysninger, der gik ud over de oplysninger, den havde udbedt sig«.

- 266 Den første konstatering vedrører fremsendelse af dokumenter og oplysninger i forbindelse med Kommissionens begæring om oplysninger rettet til bankerne den 21. september 1998 som led i proceduren i henhold til artikel 11, stk. 2-4, i forordning nr. 17.
- 267 Den anden konstatering vedrører derimod indholdet af den fælles redegørelse, som bankerne udarbejdede under den foreløbige procedure, men efter deres besvarelse af den ovennævnte begæring om oplysninger.
- 268 Det er endvidere med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 545 har fastslået, at »det under alle omstændigheder [ville] forholde sig på samme måde ved en divergerende vurdering af den frivillige karakter af fremlæggelsen af [disse] dokumenter«, eftersom Kommissionen allerede havde givet samtykke til en nedsættelse af bøderne med 10%.
- 269 Det følger heraf, at det første argument i det andet klagepunkts første led bør forkastes.
- 270 For så vidt angår det andet argument vedrørende iagttagelse af retten til forsvar bemærkes, at kontradiktionsretten i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder, er et grundlæggende princip i fællesskabsretten, som skal iagttages, selv om det drejer sig om en procedure af administrativ art (jf. dom af 29.6.2006, sag C-308/04 P, SGL Carbon mod Kommissionen, Sml. I, s. 5977, præmis 94).

- 271 Med henblik på at sikre den effektive virkning af bestemmelserne i artikel 11, stk. 2 og 5, i forordning nr. 17, har Kommissionen følgelig beføjelse til at pålægge en virksomhed dels at meddele alle nødvendige oplysninger om de omstændigheder, som virksomheden kan tænkes at være bekendt med, dels, om nødvendigt, at fremlægge de dokumenter om disse omstændigheder, som virksomheden er i besiddelse af, selv om de pågældende oplysninger eller dokumenter vil kunne anvendes som bevis for, at virksomheden selv, eller en anden virksomhed, har handlet i strid med konkurrence-reglerne, men den må ikke ved en beslutning om begæring af oplysninger tilsidesætte de rettigheder, der tilkommer virksomheden i kraft af retten til forsvar (dommen i sagen Orkem mod Kommissionen, præmis 34).
- 272 Det er imidlertid i denne sag tilstrækkeligt at konstatere, at Kommissionen aldrig har vedtaget nogen »beslutning« som omhandlet i artikel 11, stk. 2 og 5, i forordning nr. 17. Følgelig bør argumentet, hvorefter Retten i den appellerede doms præmis 541 ikke har iagttaget den retspraksis, der følger af dommen i sagen Orkem mod Kommissionen, forkastes.
- 273 Derfor bør det andet argument og dermed ligeledes det andet klagepunkts første led forkastes i sin helhed.

— Om det andet klagepunkts andet led vedrørende urigtig retsanvendelse i forbindelse med vurderingen af den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder

Parternes argumenter

- 274 For det første har RZB og BA-CA gjort gældende, at Retten har foretaget urigtig retsanvendelse ved i den appellerede doms præmis 556 at finde, at forklaringerne i den fælles redegørelse vedrørende praksis i strid med konkurrenceretten ikke kunne anses for samarbejde i forbindelse med proceduren i samarbejdsmeddelelsens forstand, fordi de kan udgøre et forsvarsmiddel for virksomhederne. Ifølge BA-CA eksisterer der ikke nogen retsregel, hvorefter et dokument, parterne anvender i forbindelse med deres

forsvar, ikke samtidig kan bibringe Kommissionen værdifulde oplysninger, som er nyttige for så vidt angår realiteten, og som bidrager til at fastslå overtrædelsen.

- 275 For det andet har RZB gjort gældende, at Rettens vurdering er urigtig, fordi Kommissionens argumentation strider imod dens egen beslutningspraksis. Appellanten har i den forbindelse henvist til afsnit II A, punkt 9, litra a), og afsnit IV i Kommissionens samarbejdsmeddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EUT 2006 C 298, s. 17).
- 276 For det tredje har BA-CA gjort gældende, at det var med urette, at Retten fastslog, at Kommissionen ved sin vurdering af nytten af bankernes frivillige samarbejde kunne tage hensyn til, at de ikke sammen med den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder havde fremlagt »alle dokumenterne vedrørende [udvalgene]« for den.
- 277 Dette findes der ifølge appellanten ingen regel om. Desuden kunne BA-CA i betragtning af overtrædelsens omfang kun foretage periodevis fremlæggelse af dokumenterne.
- 278 For det fjerde har BA-CA gjort gældende, at den appellerede dom er inkonsekvent. Retten har nemlig ikke indrømmet appellanten en nedsættelse af bøden, selv om den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder bidrog til at fastslå overtrædelsen.

Domstolens bemærkninger

- 279 Retten har med rette og uden at foretage urigtig retsanvendelse eller anføre indbyrdes modstridende grunde i den appellerede doms præmis 554-558 fastslået, at det var med rette, at Kommissionen ikke betragtede de som bilag til den fælles redegørelse fremlagte dokumenter som »nye faktiske omstændigheder«, at den havde taget »[bilagens] ufuldstændige karakter« i betragtning, og at »bankerne [havde] benyttet [den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder] til at fremlægge deres eget syn på udvalgene og dermed som forsvarsmiddel«.
- 280 Det bemærkes, at Kommissionen således råder over et skøn i denne forbindelse, hvilket fremgår af selve ordlyden af det nævnte afsnit D, punkt 2, i samarbejdsmeddelelsen og navnlig af de indledende ord: »Dette kan navnlig være tilfældet [...]« (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 394).
- 281 Det skal herved yderligere og navnlig bemærkes, at en nedsættelse på grundlag af samarbejdsmeddelelsen kun er berettiget, såfremt de fremlagte oplysninger og den pågældende virksomheds adfærd i almindelighed i denne forbindelse kan betragtes som udtryk for et virkeligt samarbejde fra dennes side (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 395).
- 282 Som det fremgår af selve begrebet samarbejde, således som dette er fremhævet i samarbejdsmeddelelsens tekst, og navnlig denne meddelelses indledning og afsnit D, punkt 1, er det således kun, såfremt den berørte virksomheds adfærd viser en sådan samarbejdsindstilling, at der kan gives en nedsættelse på grundlag af den nævnte meddelelse (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 396).

283 RZB og BA-CA kan, således som Retten har fastslået i den appellerede doms præmis 554-557, ikke ved at fremlægge en redegørelse for de faktiske omstændigheder, der ikke bidrager med nogen »merværdi«, med rette påberåbe sig en sådan adfærd.

284 Derfor bør dette andet klagepunkts andet led forkastes.

— Om det andet klagepunkts tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår bedømmelsen af RZB's erkendelse af overtrædelsens konkurrencebegrænsende formål og en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

Parternes argumenter

285 RZB kritiserer Retten for i den appellerede doms præmis 559 at have set bort fra selskabets tilståelses særlige værdi, selv om Kommissionen udtrykkeligt havde støttet sig på dette forhold til at argumentere for, at det var uforholdsmæssigt at undersøge udvalgenes konkrete virkning.

286 Den gennemgang, der er foretaget i den appellerede doms præmis 559, svarer til en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, eftersom RZB på trods af selskabets tilståelser blev behandlet på samme måde som de øvrige banker. RZB har nedlagt påstand om, at Domstolen berigtiger Rettens fejl, og er af den opfattelse, at en bødenedsættelse på mindst 10% ville være berettiget.

287 Kommissionen har gjort gældende, at den allerede i betragtning 426 til den omtvistede beslutning har forklaret og godtgjort, at udvalgene havde konkurrencebegrænsende formål, og at tilståelsen ikke tilføjede noget hertil.

Domstolens bemærkninger

- 288 Retten har ikke foretaget urigtig retsanvendelse ved i den appellerede doms præmis 559 at have lagt til grund, at »[d]et påhviler [Kommissionen] i hvert enkelt tilfælde at vurdere, om en sådan tilståelse reelt har lettet dens arbejde«.
- 289 Således som det allerede er blevet fastslået i denne doms præmis 248, har Kommissionen et vidt skøn til at vurdere virksomhedernes samarbejde under proceduren.
- 290 Endvidere har tilståelsen ikke lettet Kommissionens arbejde, men har, således som Retten har konstateret, blot bekræftet førstnævntes egne konstateringer, hvorfor RZB's argument vedrørende manglende iagttagelse af ligebehandlingsprincippet ikke kan godtages.
- 291 Følgelig bør dette andet klagepunkts tredje led forkastes.

— Om det andet klagepunkts fjerde led vedrørende omvendt bevisbyrde for så vidt angår værdien af RZB's samarbejde og en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning

Parternes argumenter

- 292 RZB har kritiseret Retten for at have vendt bevisbyrden om ved i den appellerede doms præmis 546-551 at fastslå, at appellanten for at opnå en større nedsættelse af bøden end

10% skulle have godtgjort, at Kommissionen ikke kunne bevise overtrædelsen uden det fremlagte bevismateriale.

293 Denne vurdering er dels i strid med samarbejdsmeddelelsens afsnit D, punkt 2, andet led, og udgør derfor en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning. Dels er den uforenelig med Kommissionens forpligtelse til i administrative procedurer at bevise såvel gunstige som ugunstige omstændigheder.

294 Det er Kommissionens opfattelse, at RZB's antagelser er urigtige. Den har bemærket, at det fremgår af samarbejdsmeddelelsens afsnit D, punkt 2, første led, at bevismaterialet skal bidrage til at fastslå overtrædelsens eksistens. Kommissionen var efter at have gennemført kontroller i besiddelse af de nødvendige dokumenter til at foretage de væsentlige konstateringer af de faktiske omstændigheder og fremskaffede således selv det materiale, der godtgjorde overtrædelsens eksistens. Dette bevismateriale blev ikke tilbagevist af RZB.

Domstolens bemærkninger

295 I den appellerede doms præmis 551 har Retten fastslået, at »[appellanterne] ikke har godtgjort, at de dokumenter, der er fremlagt som svar på begæringerne om oplysninger, var nødvendige for at give Kommissionen mulighed for at identificere alle de væsentligste udvalgte, eller, hvis dette ikke var muligt, at det bevismateriale, der var opnået ved kontrolundersøgelserne, ville have været utilstrækkeligt til at bevise det væsentligste ved overtrædelsen og til at vedtage en beslutning om pålæggelse af bøder«.

296 For så vidt som RZB's argumentation tilsigter at anfægte denne af Retten foretagne bedømmelse af de faktiske omstændigheder, bør den afvises i forbindelse med denne appel.

- 297 For så vidt angår den angiveligt omvendte bevisbyrde skal det bemærkes, at selv om det påhviler Kommissionen at angive grundene til, at den vurderer, at det af virksomheder inden for rammerne af samarbejdsmeddelelsen fremlagte materiale udgør et bidrag, der berettiger en bødenedsættelse, eller modsat ikke udgør et sådant bidrag, påhviler det derimod de virksomheder, der ønsker at anfægte Kommissionens beslutning i den henseende, at godtgøre, at Kommissionen i mangel af sådanne af virksomhederne frivilligt fremlagte oplysninger, i det væsentlige ikke ville have været i stand til at godtgøre overtrædelsen og således vedtage en beslutning om pålæggelse af bøder.
- 298 Det var på den baggrund med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 551 forudsætningsvis fastslog, at appellanterne skulle føre et sådant bevis.
- 299 Følgelig bør det andet klagepunkts fjerde led forkastes.

— Om det andet klagepunkts femte led vedrørende urigtig retsanvendelse og selvmodsigende begrundelse i forbindelse med Rettens gennemgang af værdien af de af BA-CA fremsendte supplerende dokumenter

Parternes argumenter

- 300 BA-CA har i det væsentlige anfægtet Rettens vurdering i den appellerede doms præmis 560-563 af værdien af 33 ringbind med over 10 000 sider dokumenter, som BA-CA havde fremlagt for Kommissionen.

- 301 For det første har BA-CA gjort gældende, at Retten har nedvurderet virksomhedens samarbejde ved at have skærpet de krav, der skal være opfyldt for at blive indrømmet en nedsættelse af bøden. Selskabet har navnlig kritiseret Rettens sammenligning af den værdi, den finder bør tillægges de nævnte dokumenter, med den, som den finder bør tillægges den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder.
- 302 Appellanten har for det andet gjort gældende, at Rettens begrundelse er selvmodsigende, idet den har afvist at indrømme bødenedsættelse under hensyn til den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder med den begrundelse, at den indeholdt nye dokumenter, mens det er ubestridt, at appellanten som led i den frivillige fremlæggelse af dokumenter fremlagde 10 000 sider nye dokumenter, hvoraf en del ubestrideligt blev anvendt i forbindelse med den anfægtede beslutning.
- 303 Kommissionen har gjort gældende, at dette argument ikke kan antages til realitetsbehandling, da det udgør en gentagelse af et argument, som allerede er blevet fremsat for Retten. Endvidere har den påpeget, at den omstændighed, at dokumenter er nye, dvs. ikke er blevet fremlagt før, ikke alene er tilstrækkelig til, at de pågældende dokumenter udgør et relevant bidrag i samarbejdsmeddelelsens forstand.

Domstolens bemærkninger

- 304 Retten har ikke foretaget urigtig retsanvendelse, idet den i den appellerede doms præmis 560 har fastslået, at »en af bankernes fremlæggelse af supplerende dokumenter kun [kan] danne grundlag for en yderligere nedsættelse af dens personlige bøde, hvis samarbejdet reelt har frembragt nye og nyttige elementer i forhold til, hvad der er meddelt i fællesskab af samtlige virksomheder«.
- 305 Således som det er blevet bemærket ovenfor i denne doms præmis 281-283, er en nedsættelse på grundlag af samarbejdsmeddelelsen kun berettiget, såfremt de fremlagte

oplysninger kan betragtes som udtryk for et virkeligt samarbejde fra virksomhedens side, eftersom formålet med nedsættelse af bøden er at belønne en virksomhed for en medvirken under den administrative procedure, der har gjort det lettere for Kommissionen at konstatere en overtrædelse.

306 Eftersom det var blevet konstateret, at de af BA-CA fremlagte dokumenter ikke udgjorde noget nyt og anvendeligt i forhold til dem, der var fremlagt ved den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder, var det med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 562 fastslog, at Kommissionen ikke var forpligtet til at tildele BA-CA en yderligere bødenedsættelse.

307 Det følger heraf, at det andet klagepunkts femte led bør forkastes.

— Om det andet klagepunkts sjette led vedrørende den omstændighed, at BA-CA's svar på klagepunktmeddelelsen ikke blev taget i betragtning

Parternes argumenter

308 BA-CA anfægter den af Retten i den appellerede doms præmis 564 foretagne bedømmelse, hvorefter Kommissionen ikke skulle tage selskabets svar på klagepunktmeddelelsen i betragtning som samarbejde.

309 Det er Kommissionen opfattelse, at BA-CA's antagelse er urigtig.

Domstolens bemærkninger

- 310 Det skal i den henseende fremhæves, at klagepunktsmeddelelsen er et led i sagsbehandlingen og en forberedende akt, som med henblik på at sikre den effektive udnyttelse af retten til forsvar fastsætter genstanden for den af Kommissionen iværksatte administrative procedure og således er til hinder for, at Kommissionen i den beslutning, som danner afslutningen på proceduren, tager andre klagepunkter i betragtning (jf. bl.a. kendelse af 18.6.1986, forenede sager 142/84 og 156/84, British American Tobacco og Reynolds Industries mod Kommissionen, Sml. s. 1899, præmis 13 og 14). Klagepunktsmeddelelsen er således efter sin natur midlertidig og kan ændres under den vurdering, som Kommissionen senere foretager på grundlag af de oplysninger, parterne har fremlagt, og andre faktiske oplysninger (jf. i denne retning dommen i sagen SGL Carbon mod Kommissionen, præmis 62).
- 311 Kommissionen skal nemlig tage hensyn til resultatet af hele den administrative procedure, hvis det drejer sig om at fratage klagepunkter, der viser sig ikke at være tilstrækkeligt begrundede, eller hvis det drejer sig om, såvel faktisk som retligt, at tilrettelægge og supplere argumentationen til støtte for de klagepunkter, som den opretholder. Klagepunktsmeddelelsen er således på ingen måde til hinder for, at Kommissionen kan ændre sit standpunkt til fordel for de omhandlede virksomheder (jf. kendelsen i sagen British American Tobacco og Reynolds Industries mod Kommissionen, præmis 13).
- 312 Det kan således ikke udelukkes, at virksomheder efter klagepunktmeddelelsen, herunder bl.a. i deres svar på denne meddelelse, kan forsyne Kommissionen med afgørende oplysninger, der berettiger, at de tildeles en bødenedsættelse i henhold til samarbejdsmeddelelsen.
- 313 Retten har imidlertid i den henseende i den appellerede doms præmis 564 forudsætningsvis lagt til grund, at dette ikke var tilfældet i denne sag vedrørende BA-CA's svar på klagepunktmeddelelsen.

- 314 På den baggrund og idet BA-CA ikke har gjort gældende, at Retten har foretaget en urigtig gengivelse af bevismaterialet i den henseende, bør det andet klagepunkts sjette led og følgelig det andet klagepunkt og det andet led i det hele forkastes som ugrundet.
- 315 Det følger heraf, at anbringendet vedrørende tilsidesættelse af samarbejdsmeddelelsen dels skal afvises, dels skal forkastes som ugrundet.

C — Om anbringendet vedrørende tilsidesættelse af retten til at blive hørt af Retten

a) Parternes argumenter

- 316 BA-CA har gjort gældende, at Retten har tilsidesat selskabets ret til at blive hørt, idet den har afslået at høre et vidne.
- 317 Kommissionen har gjort gældende, at Retten ikke er forpligtet til at tillade bevisførelse, når den, som i dette tilfælde, ikke har betydning for oplysning af sagens faktiske omstændigheder.

b) Domstolens bemærkninger

- 318 Det bemærkes i denne henseende, at Retten i den appellerede doms præmis 563 ikke har tiltrådt en begæring om afhøring af vidner, idet »denne angivelse af beviser ikke umiddelbart [var] relevant med henblik på at vurdere de [fremlagte] dokumenters nytte«.

- 319 Det bemærkes, at det alene tilkommer Retten at bedømme, om det er nødvendigt at supplere bevismaterialet i de sager, der forelægges til afgørelse (jf. bl.a. dom af 30.9.2003, forenede sager C-57/00 P og C-61/00 P, Freistaat Sachsen m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 9975, præmis 47, og af 7.10.2004, sag C-136/02 P, Mag Instrument mod KHIM, Sml. I, s. 9165, præmis 76).
- 320 Selv om en anmodning om afhøring af vidner, som fremsættes i stævningen, er ledsaget af en begrundelse, skal Retten vurdere, om anmodningen er berettiget i forhold til sagens genstand og nødvendigheden af at afhøre de pågældende vidner (jf. dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, præmis 68).
- 321 Under appellen har appellanten ikke ført bevis for, at Retten har tilsidesat selskabets ret til at blive hørt ved ikke at tiltræde begæringen om afhøring af dette vidne, selv om BA-CA har kunnet besvare supplerende spørgsmål fra Retten.
- 322 Det følger heraf, at det undersøgte anbringende bør forkastes.

D — Om anbringendet vedrørende Rettens tilsidesættelse af sin begrundelsespligt for så vidt angår fastsættelsen af bødernes størrelse og retten til at blive hørt

a) Parternes argumenter

- 323 BA-CA kritiserer Retten for i den appellerede doms præmis 566 at have udøvet sin fulde prøvelsesret uden at iagttage begrundelsespligten og uden at tillade de virksomheder, der var berørt af bødefastsættelsen, at blive hørt.

324 Selskabet har bemærket, at de betingelser, hvorunder Domstolen i dom af 8. februar 2007, Groupe Danone mod Kommissionen (sag C-3/06 P, Sml. I, s. 1331), har forkastet, at sådanne forpligtelser foreligger, ikke er opfyldt i denne sag.

325 BA-CA har bl.a. fremhævet, at den bøde, som bankerne blev pålagt i 2002, var den sjette største bøde, som Kommissionen nogensinde havde pålagt, og at det var med urette, at Retten ved sin prøvelse heraf fire år senere lagde til grund, at den [»forekom lav«].

326 Kommissionen har gjort gældende, at de betragtninger, der fremsættes i den appellerede doms præmis 566, kun er supplerende og afsluttende betragtninger, som udtrykker Rettens vurdering.

b) Domstolens bemærkninger

327 Indledningsvis bemærkes i den henseende, at det er et grundlæggende princip i fællesskabsretten, som gentagne gange er fastslået i Domstolens praksis, at der skal indrømmes ret til kontradiktion i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder (dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, præmis 68 og den deri nævnte retspraksis).

328 Under en appelsag er formålet med Domstolens efterprøvelse dels at undersøge, i hvilket omfang Retten juridisk korrekt har taget hensyn til alle væsentlige faktorer ved vurderingen af grovheden af en given adfærd på grundlag af artikel 81 EF og 82 EF og artikel 15 i forordning nr. 17, dels at undersøge, om Retten i tilstrækkelig grad har taget stilling til alle de argumenter, som appellanten har fremført til støtte for sin påstand om ophævelse eller nedsættelse af bøden (dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, præmis 69 og den deri nævnte retspraksis).

329 Det må konstateres, at BA-CA har haft lejlighed til at gøre sine synspunkter gældende, uden at det er nødvendigt at tage stilling til spørgsmålet, om Fællesskabets retsinstanser var forpligtet til at opfordre appellanten til at fremsætte sine bemærkninger vedrørende en eventuel ændring af bødens størrelse, før de udøvede deres fulde prøvelsesret.

330 Som generaladvokaten har anført i punkt 519 ff. i forslaget til afgørelse, tog fire af de seks anbringender, som BA-CA fremsatte for Retten, sigte på en nedsættelse af den pålagte bøde. De pågældende anbringender vedrørte bl.a. Kommissionens vurderinger med hensyn til, hvordan overtrædelsen skulle kvalificeres, spørgsmålet om, hvorvidt der forelå formildende omstændigheder, og appellantens samarbejde i forbindelse med proceduren.

331 Endvidere har Retten stillet BA-CA talrige spørgsmål vedrørende forekomsten af formildende omstændigheder og selskabets samarbejde under proceduren.

332 Endelig har Retten i den appellerede doms præmis 216-571 meget udførligt behandlet alle de omstændigheder, der var relevante for fastsættelsen af bøden.

333 Heraf følger, at det undersøgte anbringende må forkastes.

334 Det følger heraf, at appellen må forkastes i sin helhed.

Sagens omkostninger

³³⁵ I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, som ifølge artikel 118 finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Erste, RZB, BA-CA og ÖVAG tilpligtes at betale sagens omkostninger, og de har tabt sagen, bør det pålægges dem at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Anden Afdeling):

- 1) **Appellerne forkastes.**

- 2) **Erste Group Bank AG, tidligere Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG, Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, Bank Austria Creditanstalt AG og Österreichische Volksbanken AG betaler sagens omkostninger.**

Underskrifter

Indhold

I	— Retsforskrifter	I - 8823
	A — Forordning nr. 17	I - 8823
	B — Retningslinjerne	I - 8825
	C — Samarbejdsmeddelelsen	I - 8826
II	— Tvistens baggrund og den omtvistede beslutning	I - 8827
III	— Søgsmålene for Retten og den appellerede dom	I - 8835
IV	— Parternes påstande under appellen	I - 8836
V	— Anbringenderne til støtte for ophævelse af den appellerede dom	I - 8839
VI	— Om appellerne	I - 8841
	A — Om anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af artikel 81, stk. 1, EF.	I - 8842
	1. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelse af betingelsen om, at der skal foreligge påvirkning af handelen mellem medlemsstater	I - 8842
	a) Om det første led vedrørende urigtig retsanvendelse angående bedømmelsen af et kartels egnethed til mærkbart at påvirke handelen mellem medlemsstater, når det dækker hele en medlemsstats område	I - 8842
	i) Parternes argumenter	I - 8842
	ii) Domstolens bemærkninger	I - 8844
	b) Om det andet led, hvorefter Retten foretog urigtig retsanvendelse, idet den fastslog, at Kommissionen kunne foretage en samlet gennemgang af udvalgenes grænseoverskridende virkninger, og idet den foretog en urigtig, utilstrækkelig og selvmodsigende gennemgang af definitionen på det relevante marked.	I - 8847
	i) Parternes argumenter	I - 8847
	ii) Domstolens bemærkninger	I - 8848
	— Om anbringendet, hvorefter Retten har foretaget en urigtig fortolkning af retspraksis.	I - 8848

— Om anbringendet vedrørende en urigtig, utilstrækkelig og selvmodsigende gennemgang af afgrænsningen af det relevante marked	I - 8850
c) Om det tredje led vedrørende manglende godtgørelse af, at kartellet har medført en mærkbar påvirkning af handelen mellem medlemsstater	I - 8851
i) Parternes argumenter	I - 8851
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8851
2. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse angående tilregnelser af ansvar for overtrædelsen.	I - 8852
a) Parternes argumenter	I - 8852
b) Domstolens bemærkninger	I - 8854
B — Om anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.	I - 8856
1. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed	I - 8856
a) Om det første led, hvorefter bedømmelsen ikke var i overensstemmelse med retningslinjerne	I - 8857
i) Parternes argumenter	I - 8857
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8857
b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse angående overtrædelsens »art«	I - 8858
i) Parternes argumenter	I - 8859
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8860
c) Om det tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår »overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet«.	I - 8862
i) Parternes argumenter	I - 8862
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8863
d) Om det fjerde led vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af »det relevante geografiske markeds udstrækning«.	I - 8864
i) Parternes argumenter	I - 8864
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8864

- e) Om det femte led vedrørende urigtig retsanvendelse ved bedømmelsen af virkningen af forfølgelsens selektive karakter på overtrædelsens kvalificering og en tilsidesættelse af begrundelsespligten I - 8865
- i) Parternes argumenter I - 8865
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8866
- f) Om det sjette led, hvorefter der ikke er foretaget en samlet bedømmelse af overtrædelsens grovhed I - 8868
- i) Parternes argumenter I - 8868
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8868
- g) Om det syvende led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår fordelingen af appellanterne i de af Kommissionen fastsatte overtrædelseskategorier I - 8870
- i) Parternes argumenter I - 8870
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8875
2. Om anbringendet vedrørende urigtig retsanvendelse, utilstrækkelig begrundelse og urigtig gengivelse af beviser med hensyn til spørgsmålet om forekomsten af formildende omstændigheder I - 8881
- a) Om det første led vedrørende urigtig retsanvendelse og urigtig og selvmodsigende gengivelse af omstændighederne ved ÖVAG's passive adfærd. I - 8882
- i) Parternes argumenter I - 8882
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8883
- b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse angående offentlige myndigheders deltagelse i bankudvalgene I - 8886
- i) Parternes argumenter I - 8886
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8887
- c) Om det tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår mødernes offentlige karakter I - 8888
- i) Parternes argumenter I - 8888
- ii) Domstolens bemærkninger I - 8889
3. Om anbringendet vedrørende tilsidesættelse af samarbejdsmeddelelsen I - 8890

a) Om det første led vedrørende den omstændighed, at Retten ikke har foretaget en korrekt bedømmelse af Kommissionens skønsbeføjelse . . .	I - 8890
i) Parternes argumenter	I - 8890
ii) Domstolens bemærkninger	I - 8891
b) Om det andet led vedrørende urigtig retsanvendelse ved anvendelse af samarbejdsmeddelelsen	I - 8892
i) Om det første klagepunkt vedrørende urigtig retsanvendelse angående kravet om tilførsel af en »merværdi« som følge af samarbejdet og en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet . . .	I - 8892
— Parternes argumenter	I - 8892
— Domstolens bemærkninger	I - 8893
ii) Om det andet anbringende vedrørende urigtig retsanvendelse inden for rammerne af undersøgelsen af rækkevidden af virksomhedernes samarbejde, tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, iagttagelse af retten til forsvar og utilstrækkelig begrundelse	I - 8894
— Det andet klagepunkts første led	I - 8894
Parternes argumenter	I - 8894
Domstolens bemærkninger	I - 8895
— Om det andet klagepunkts andet led vedrørende urigtig retsanvendelse i forbindelse med vurderingen af den fælles redegørelse for de faktiske omstændigheder	I - 8897
Parternes argumenter	I - 8897
Domstolens bemærkninger	I - 8899
— Om det andet klagepunkts tredje led vedrørende urigtig retsanvendelse for så vidt angår bedømmelsen af RZB's erkendelse af overtrædelsens konkurrencebegrænsende formål og en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet	I - 8900
Parternes argumenter	I - 8900
Domstolens bemærkninger	I - 8901
— Om det andet klagepunkts fjerde led vedrørende omvendt bevisbyrde for så vidt angår værdien af RZB's samarbejde og en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning	I - 8901

Parternes argumenter	I - 8901
Domstolens bemærkninger	I - 8902
— Om det andet klagepunkts femte led vedrørende urigtig rets- vendelse og selvmodsigende begrundelse i forbindelse med Rettens gennemgang af værdien af de af BA-CA fremsendte supplerende dokumenter	I - 8903
Parternes argumenter	I - 8903
Domstolens bemærkninger	I - 8904
— Om det andet klagepunkts sjette led vedrørende den omstæn- dighed, at BA-CA's svar på klagepunktmeddelelsen ikke blev taget i betragtning	I - 8905
Parternes argumenter	I - 8905
Domstolens bemærkninger	I - 8906
C — Om anbringendet vedrørende tilsidesættelse af retten til at blive hørt af Retten	I - 8907
a) Parternes argumenter	I - 8907
b) Domstolens bemærkninger	I - 8907
D — Om anbringendet vedrørende Rettens tilsidesættelse af sin begrundelsespligt for så vidt angår fastsættelsen af bødernes størrelse og retten til at blive hørt .	I - 8908
a) Parternes argumenter	I - 8908
b) Domstolens bemærkninger	I - 8909
Sagens omkostninger	I - 8911